

Lunds Universitet
Historiska Institutionen
HISK37, VT22
David Espelin
Examinator: Klas-Göran Karlsson
Handledare: Svante Norrhem
30 maj, 8.15-10, Lund

Fursten och Republiken

En analys av Niccoló Machiavellis historiebruk i två kända verk

Abstract

The following essay aims to explore and analyse Niccoló Machiavelli's, primarily, political and ideological use of history in his two most well known pieces of writing: *The Prince* and *Discourses*. The essay's theoretical framework is that of Klas-Göran Karlssons theory, namely use of history. In using this theory one analyse the, most often written or verbal, intermediation of historical knowledge a person or institution uses in order to most commonly make a point or statement come across. This has applied to the aforementioned books but the point in time in which they were written was also taken into consideration as the context around the production of a piece of literature can hint at what actual point is trying to be made. The actual analysis is ordered chronologically with the *Discourses* being handled first closely followed by *The Prince*. Following this both of Machiavellis works are compared to one another in order to find an overarching theme stretching through both of them. The essays closing chapters then discusses the initial questions asked about the books, namely how Machiavelli uses history, in what context is it being used, and for what purpose(s) or to what end is this done? The overarching point or conclusion I want to see Machiavelli trying to make on the basis of both works is to argue for an independent Italian state. In the *Discourses*, Machiavelli shows the structure and model of the state, while in *The Prince* he shows how, in the worst case, one needs to act in order to achieve this purpose. A secondary point that Machiavelli is trying to make is again linked to marveling at history but also grieving it.. He seems to want to point out what history has to teach us and that many do not take that chance to learn from it.

Innehåll

1. Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställning	4
1.2 Källmaterial, kritik och metod	5
1.3 Forskningsläget kring Machiavellis verk	7
1.4 Teoretiskt ramverk	9
2. Historisk bakgrund	10
2.1 Italien	10
2.2 Niccoló Machiavelli och hans böcker: Republiken och Fursten	11
3. Undersökning och analys	12
3.1 Republiken och dess politiska ideologi	12
3.2 Republikens styrkor som statsskick	13
3.3 Det romerska exemplet	17
3.4 Livius: en karaktär i Machiavellis kanon	21
3.5 Fursten, en fortsättning och avstickare	24
3.6 Ludvig XII: följare av det romerska exemplet?	26
3.8 Fursten i Machiavellis Italien	30
3.9 Den machiavelliska inkonsekvensen	32
4. Sammanfattning, slutsatser och avslutande diskussion	36
5. Käll- och litteraturförteckning	39

1. Inledning

“Alla stater och alla styren som har haft och har makt över människor har varit och är republiker eller furstendömen.”¹

På detta sätt inleds första kapitlet av Niccoló Machiavellis *Fursten*, hans mest kända eller ökända verk som har gått till historien som en handbok för hur en furste ska komma till makten och hur man bäst behåller den. *Fursten* ställs dock i stark kontrast till sin föregångare *Republiken*, där vi kan läsa hur Machiavelli för en diskussion över den romerska historien och vad den har att lära hans samtid, i synnerhet om hur man ska organisera en stat, en republik.

1.1 Syfte och frågeställning

Denna uppsats forskningsproblem och fokus kommer vara Niccoló Machiavellis paradverk *Republiken* och *Fursten*. Något som uppmärksammades under läsningen av dessa två var hur flitig Machiavelli var på att bruka historien till sin fördel, både rent ideologiskt och politiskt. Men vid närmare efterforskning anmärkte jag hur begränsad forskningen kring Machiavellis historiebruk faktiskt var. En klar majoritet av forskningen fokuserade på hans politiska filosofi och dess påverkan på tänkande över tid. Detta är självklart inte märkligt eller i sig häpnadsväckande att det är så då machiavellianism haft ett betydande avtryck på den politiska tankevärlden och har påverkat makt och politik ända in i modern tid. Man hade inte kunnat tala om en tysk realpolitik med Otto von Bismarck och hur “ändamålen helgar medlen” utan Machiavellis arv. Däremot önskar jag som uppsatsförfattare att vidga horisonten man kan beskåda Machiavelli ifrån. Och just hans politiskt-ideologiska bruk av historien är den infallsvinkel som denna uppsats söker att utforska och därmed utöka.

Varför är just Machiavellis *Republiken* och *Fursten* intressant som ett ämnesval? Det har nämnts mellan raderna men tåls att säga mer uttryckligen. Machiavelli är än idag en av den europeiska historiens mest inflytelserika och kontroversiella individerna inom politiskt tänkande. Hans arv talas om än idag och hans inflytande på senare tänkare är välkänd. Han är en aktör vars verk och ideologiska ståndpunkter alltid kommer kunna diskuteras och som det går att finna fascination inför. Vidare för att kunna förstå grundpelarna vad som är machiavelliskt tänkande och hans politiska åsikter krävs det att man har läst hans mest centrala verk, nämligen *Fursten* och *Republiken*.

¹ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, Natur & kultur, Stockholm, 2008, s. 45.

Uppsatsens syfte blir således att se och söka precisera Machiavellis bruk av historien utifrån de nämnda litterära verken. Källorna kan sedan jämföras för att synliggöra möjliga trender eller inkonsekvenser i texterna som kan ge antydning om vilka poänger som försöker föras fram.

Frågeställningen som formulerats är följande:

- Hur använder sig Machiavelli av historia i *Fursten* och *Republiken*?
- I vilka sammanhang använder sig Machiavelli av historiebruk för att stödja sina slutsatser?
- Vad är den poäng eller poänger, om några, som Machiavelli försöker göra?

1.2 Källmaterial, kritik och metod

Det valda källmaterialet är som redan nämnts har avgränsats till *Fursten* och *Republiken*, vilka är att betrakta som standardverk för att förstå hans politiska ståndpunkter och åsikter. Båda verken skrevs ungefär samtidigt eller parallellt med varandra med skillnaden att *Fursten* (skriven ca 1513) utgavs postumt 1532. Rent kronologiskt och utifrån hur han inleder respektive verk är det att anta att *Republiken* av sina potentiella läsare ska ha lästs först, vilket även är något som jag har gjort.² Utöver att man kommer i som bäst kontakt med Machiavellis politiska tankar och idéer genom dessa två är det också här man blir starkast bemött av hans bruk av historien. Mer så i *Republiken* än *Fursten* men ofta förekommande i båda.

Republiken eller *Discorsi sopra la Prima Deca di Tito Livio*, vilket översätts på ett ungefär till "Diskurser över Titus Livius 10 första böcker" som i korta ordalag är en dialog som Machiavelli håller över den romerske historieskrivaren Titus Livius verk om Roms historia (utgivna mellan åren ca 30-10 f. Kr) från dess mytiska grundande av Romulus fram till sin egen tid runt år 0. *Republiken* är indelad i tre böcker där man kronologiskt följer Machiavellis dialog om den romerska historien där han mer än gärna drar paralleller till sin egen tid och inte drar sig för att moralisera kring olika aktörers handlingar i olika lägen. Machiavelli fyller även på med egna inlägg om hur vi ska dra lärdomar från det förgångna. Han vill mena att republiken (och i

² Machiavelli hänvisar i *Fursten* vid ett flertal tillfällen att, t.ex republiker "har behandlats" i hans tidigare verk.

synnerhet den romerska) är ett ideal som ska eftersträvas. Han lyfter även vad som hindrar sin tids Italien från att enas i en stor republik likt hur romarna en gång gjorde det.

Fursten skiljer sig från *Republiken* på flera plan. Den är mer av ett originalverk från Machiavellis håll som fyller ett eget syfte. Om *Republiken* ska ses i ljuset av att det var en dialog/diskurs över Livius och i förlängningen Rom och sin egen tid, så blir *Fursten* mer lik med en handbok. Synen på republiken som ett ideal är till synes borta och boken behandlar istället hur en furste (läs enväldig) kan ta, befästa och behålla makt i en stat. Verket genomsträvs av en cynism kring människan och politik som jag vill mena saknas i *Republiken*. Som nämnt brukas även historien i det här verket, men inte för att främja ett republikanskt ideal utan istället för att rättfärdiga en furstes olika val och tillvägagångssätt.

Båda verken är i sig själva starkt beroende av den antika historieskrivningen och i synnerhet den producerad av Livius för att kunna föra fram sina poänger. Christopher Holman, som vi kommer återkomma till i diskussionen kring forskningsläget, skriver med hänvisning till Leo Strauss att trots att Machiavelli är så pass beroende av historien för att föra fram sina poänger, är inte historisk sanning ett bekymmer för honom.³ Så länge historien tjänar hans syfte är det öppet att vrida och vända lite på sanningen.⁴ Dock är det för denna uppsatsen inte till någon nackdel att Machiavelli är frikostig i sitt användande av historien för att föra sina argument och dra paralleller. Den historiska sanningen av det som står har ingen bärande vikt för resultatet. Anledningen till detta är att det som eftersöks är Machiavellis politiska och ideologiska bruk av historien vilket innefattar hopdiktningar och dylikt. Dock finns en aspekt som lyfts om huruvida Machiavelli faktiskt medvetet använder historien på detta sättet och om vi ens kan prata om hans sanna intentioner.⁵ Detta lyfter möjligheten att man inte kan eller överhuvudtaget bör ta Machiavelli bokstavligen i det han skriver och skulle således sabotera analysens syfte.⁶ Dock är denna risken övervägd att sannolikt inte vara fallet. Källornas omfattning och ämnesinriktning pekar åt att det var genuina försök att föra fram egna tankar och idéer om samtiden genom antika exempel.

³ Holman hänvisas till som både Chris och sitt fulla namn Christopher beroende på publikation

⁴ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History." *Theory & Event* 19, no. 2 (2016) muse.jhu.edu/article/614369.

Leo Strauss, *Thoughts on Machiavelli* (Seattle: University of Washington Press, 1969), s. 141.

⁵ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History."

Yves Winter, "Plebeian Politics: Machiavelli and the Ciompi Uprising," *Political Theory* 40, no. 6 (2012) s. 738. <http://www.jstor.org/stable/41703099>.

⁶ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History." Fotnot 44

Den valda metoden för att bearbeta källorna med är textanalys. En kvalitativ metod med mål att kunna dra slutsatser utifrån den valda textens innehåll. För att undvika att hamna i fällan att jag letar exempel som stödjer den egna tesen har jag sett till vad Machiavelli själv lägger fokus på i sina utläggningar. Var landar han i sina slutsatser och vad är de poänger som han försöker göra utifrån det han skrivit? Detta har tagits i åtanke för att undvika att jag selektivt skulle plocka exempel endast då det stödjer min tes. För att citera *Historikerns hantverk* av Louise Berglund och Agneta Ney: "Många gånger är historikern ute efter information som textens upphovsgivare inte alls tänkt förmedla."⁷ Citatet ingår i en av de huvudsakliga svårigheterna som kommit upp under arbetets gång: vad ville egentligen Machiavelli förmedla? Detta berördes tidigare gällande "Machiavellis true intentions." Hur ska man förhålla teorin om historiebruk när det är oklart huruvida det faktiskt var intentionen att vrida och vända på historien? Det är egentligen omöjligt att säga då det inte är uttryckligen belagt. Således kommer jag likt tidigare forskning göra ett avgränsande antagande om att det finns en intention eller poäng i texterna. Vidare är det av relevans att påpeka att det till *Republiken* finns medföljande kommentarer i slutet. Dessa kommer inte användas då de inte är skrivna av Machiavelli.⁸

1.3 Forskningsläget kring Machiavellis verk

Det rådande forskningsläget på fältet Machiavelli-historiebruk är förvånansvärt tunt då Machiavelli gärna analyseras idéhistoriskt eller filosofiskt. Dock saknas inte helt forskning på området. En artikel skriven i tidskriften *Theory and Event* med namnet *Machiavelli's Constellative Use of History* skriven av tidigare nämnda Christopher Holman. I artikeln önskar Holman ompröva det han kallar för "...Machiavelli's methodological deployment of historical examples in his political theory, and the consequences that it suggests for contemporary political thinking."⁹ Här i diskuteras Machiavellis användande av historiska exempel för att stödja och/eller undertrycka poänger om sin egen tids brister och styrkor gällande främst politik. Framförallt genom hur han använder Livius texter fritt och hur texterna omtolkas för att passa

⁷ Berglund, Louise & Ney, Agneta, *Historikerns hantverk: om historieskrivning, teori och metod*, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2015. S. 160.

⁸ Vissa delar av forskningsläget hänvisar till Machiavellis verk *Florens Historia*. Denna har inte lästs men kan selektivt utifrån hur vissa utdrag i forskningsläget ser ut komma att användas för att ge bidrag i analysen.

⁹ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History." Abstract

narrativ till den grad att den historiske Livius snarare blivit en karaktär i Machiavellis text med syfte att styrka det som skrivs.¹⁰

Bland Holmans eget forskningsunderlag går det att finna ett flertal intressanta artiklar och böcker som behandlar Machiavelli och politik. (Däribland Yves Winters artikel som kommer att återkomma snart men även J.H Whitfields *Machiavelli's Use of Livy*) I likhet med Holmans artikel ligger inte heller deras fokus på specifika bruket av historien. Dock finns ingående analyser av hans politiska ståndpunkter, tolkningar och omtolkningar av dessa. Holman skriver att det finns en trend bland historiker i gemen att försöka hitta Machiavellis "true intentions" eller en vana att forcera in Machiavelli där han annars inte hör hemma. Det finns dock en (men även flera andra) frisk fläkt bland denna mängd: Yves Winter. Winter skriver i sin artikel *Plebeian Politics: Machiavelli and the Ciompi Uprising* publicerad i *Political Theory* att det är fruktlöst att spika fast det faktiska motivet hos Machiavelli. Winter vill peka på hur Machiavelli är mångtydig. I egenskap av detta ger det en möjlig öppning att diskutera honom i ett mer demokratiskt ljus, vilket är enligt Holman blir relativt banbrytande trend på ämnet.¹¹

Demokratiskt är här kopplat till hans uppfattade auktoritära karaktär i *Fursten*. Holman går själv djupare in på ämnet i sin egen bok *Machiavelli and the Politics of Democratic Innovation*.¹² Här vill Holman uppnå två huvudsakliga syften. Det första är att tillföra och vidareutveckla Machiavellis politiska teori medan det andra är att utveckla en ny teoretisk modell som syftar till att försvara de demokratiska dimensioner och uttryck som går att utröna i Machiavellis texter.¹³ Ytterligare kommer artikeln *The Prince and His Art of War: Machiavelli's Military Populism* också skriven av Winter att hänvisas till, främst i förhållande till *Fursten*. Artikeln som namnet antyder diskuterar koncepten krig och politik och hur dessa går ihop och blir förlängningar av varandra hos Machiavelli.¹⁴

Vidare finns boken, skriven av John Plamenatz *Machiavelli, Hobbes, and Rousseau* (där främst del 1 av boken är av intresse)¹⁵ Häri verkets första del behandlas Machiavelli som en

¹⁰ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History." Fotnoter, 20-27.

¹¹ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History."

Winter, Yves. "Plebeian Politics: Machiavelli and the Ciompi Uprising." *Political Theory* 40, no. 6 (2012) s. 737. <http://www.jstor.org/stable/41703099>.

¹² Holman, Christopher, *Machiavelli and the Politics of Democratic Innovation [Elektronisk resurs]*, 2018.

¹³ Holman, Christopher, *Machiavelli and the Politics of Democratic Innovation*, s. 3.

¹⁴ Winter, Yves. "The Prince and His Art of War: Machiavelli's Military Populism." *Social Research*, vol. 81, no. 1, 2014, pp. 165–91, <https://www.jstor.org/stable/26549606>.

¹⁵ Plamenatz, J. P., Philp, Mark. & Pelczynski, Z. A., *Machiavelli, Hobbes, and Rousseau [Elektronisk resurs]*, Oxford University Press, Oxford, 2012.

politisk tänkare och hur han bör tolkas i den bemärkelsen sett utifrån det han skrivit i främst *Fursten* och *Republiken*. Boken landar inte i några slutsatser om Machiavelli utan öppnar snarare diskussion kring vad han tyckte och tänkte kring olika koncept, såsom frihet. Plamenatz skriver även om den inkonsekvens och dubbelmoral som finns sammanhängande med Machiavellis syn på frihet.

1.4 Teoretiskt ramverk

För denna uppsats ska Klas-Göran Karlssons utläggning om historiebruk vara teoretiskt grundade. Speciell uppmärksamhet kommer ägnas åt det historiebruk som benämns som det *ideologiska* och det *politisk-pedagogiska* men även inslag av *existentiellt* bruk och så kallat *icke-bruk*. Kännetecknande för det ideologiska historiebruket är försök från bl.a intellektuella och politiker (och Machiavelli faller in i alla fall en av dessa) att legitimera och/eller rationalisera politiskt-ideologiska ståndpunkter och följaktligen främja ideologin i sin helhet. Det politisk-pedagogiska kan beskrivas som, för att citera Karlsson: "... ett metaforisk, symboliskt och jämförande historiebruk i vilket förhållandena mellan då och nu görs förenklat och oproblematiskt." Det existentiella kännetecknas av hur exempelvis ett yttre hot eller tryck mot den egna gruppen/staten skapar en ökad homogenisering och grupp känsla bland sagda grupp.¹⁶ Icke-bruket är lite som namnet antyder ett försöka att tita om delar eller hela stycken av historia i syfte att främja en ideologi. Det som väljs att inte tala om kan i kontext blir kontraproduktivt för exempelvis en politisk grupp om det blir känt.¹⁷ För uppsatsen syfte och frågeställning fångar just Karlssons teoretiska begrepp andemeningen av det som ska undersökas.¹⁸ Det ska emellertid klargöras att på grund av hur nära besläktade begreppen ideologiskt och politiskt-pedagogiskt är blir det svårt eller rentav omöjligt att i förhållande till Machiavelli skilja begreppen åt. Det finns en tydlig ideologisk framstegslinje genom hela *Bok Ett* av *Republiken*. Det vill säga att den präglas av en kronologi där det som sker genom historien gör så av en nödvändighet.¹⁹ Detta arbetar i konstant förbindelse med den politisk-pedagogiska jämförelsen mellan sin samtid och

¹⁶ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, 2., [uppdaterade och bearbetade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009. s. 61.

¹⁷ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, s. 64.

¹⁸ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, s. 63-66.

¹⁹ Machiavelli, Niccolò, *Republiken: diskurser över de tio första böckerna av Titus Livius*, Atlantis, Stockholm, 2008, Första Boken.

Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, s. 63

antiken som Machiavelli för debatt och dialog kring.²⁰ Således kommer dessa två begrepp att löst sammankopplas i analysen då det hade blivit alldeles för problematiskt i längden att särskilja dem åt.

Utöver detta kommer även begrepp som Machiavelli för sig med, såsom virtú, (dygd) och följaktligen dess motsvarighet, last, (som hos Machiavelli inte benämns som något särskilt) traditionellt religiösa termer, betraktas i ett sekulärt ljus. I *Fursten* används begreppen för att beskriva drag eller egenskaper som är önskade eller oönskade hos en furste eller ledare och blir således mer politiskt präglade och kommer följaktligen tolkas inom ramen för historiebruk som framlagts. Vidare är det av vikt att nämna att virtú i *Republiken* kan tolkas som önskbara egenskaper som även en hel statsapparat behövert besitta. Även ödet, eller Fortuna, omnämns på sina ställen och kommer närmare behandlas som ett sätt att förklara det som inte tycks ske utan någon uppenbar mänskligt påverkad anledning.

2. Historisk bakgrund

2.1 Italien

Italien under perioden som både *Republiken* och *Fursten* tillkom under var en del av en större, fragmenterad och våldsam historia. Alltjämt sedan mitten på 1200-talet hade regionen varit splittrad när det Tysk-romerska riket tappade sitt inflytande över regionen. Från åren runt 1300 till slutet av 1400-talet hade det geopolitiska landskapet i Italien stabiliserats något efter en period av interna stridigheter. Detta fick följaktligen konsekvensen att ett mindre antal större stater fick ökat inflytande på bekostnad av de mindre. Bland dessa större finner man Venedig, Milano och Florens i norr, Kyrkostaten i centrala Italien och Neapel i södern.²¹ Mer eller mindre samtliga av dessa hade rivaliserande intressen som tog sig uttryck av återkommande väpnade konflikter som emellertid stärkte de regionala identiteterna men hämmade någon större italiensk nationstanke. Dock förändrades de italienska stadsstaternas inställning något gentemot varandra i samband med osmanernas erövring av Konstantinopel 1453 och slutet på det Milanesiska successionskriget 1454.²² Krigets slut innebar inte bara en gränsdragning på kartan utan även en förlängd försvars- och icke-aggressionspakt staterna emellan. Pakten var inte vattentät i denna

²⁰ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), *Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken*, s.66-67

²¹ *Nationalencyklopedin*, Italien. <http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/italien>, Renässansens statssystem (1380-1525) (hämtad 2022-03-30)

²² *Encyclopedia Britannica*, "Peace of Lodi." <https://www.britannica.com/event/Peace-of-Lodi>. (hämtad 2022-03-30)

bemärkelse då skärmytslingar mellan de italienska staterna fortfarande förekom på olika håll men höll ändå på ett bredare plan freden på halvön i cirka 40 års tid. Freden i Italien skulle inte komma att hålla på sikt. Frankrike hade sedan en längre tid tillbaka haft territoriella intressen både i norra och södra Italien. Särskilt i Milano då man haft anspråk på hertigdömet genom en allians med den forna furstesläkten Visconti. Gällande Neapel fanns det liknande äktenskapsbaserade anspråk från den franska kungaättens håll. Trots fördraget i Lodi och dess pakter mötte inte de franska arméerna ett enhälligt italienskt motstånd när de väl skred till verket för att säkra sina intressen på halvön.

Det franska inträdet i Italien är att betrakta som början på de s.k italienska krigen. En period mellan åren 1494-1559 då, inte endast Frankrike, utan även andra europeiska stormakter var ytterst angelägna om att vaka över och etablera inflytande över Italien.²³ Regionen blev ett epicentrum för strider mellan Frankrike och deras italienska allierade mot tysk-romerska och spanska trupper. Italien var underförstått splittrat och indelat i olika intressesfärer under krigen och blir således att betrakta som en vattendelare i historien, iallafall enligt Machiavelli, som även ska ha beklagat sig över det öde som befallt Italien och hennes folk och hur de utlämnades åt “barbarerna.”²⁴

2.2 Niccoló Machiavelli och hans böcker: *Republiken* och *Fursten*

Niccoló Machiavelli, född 1469 i Florens, var före detta statsman och andrakansler i den florentinska republiken när den var under familjen de Medicis styre. Han ska som nämnt skrivit både *Republiken* och *Fursten* i ett tidigt skede av konflikten, uppskattningsvis mellan åren 1513-1518. Även fast *Fursten* otvivelaktigt är hans mest kända och lästa verk bör *Republiken* ses som hans mer ärliga åsikter rent politiskt, särskilt då hans republikanska sympatier genomsyrar verket, till skillnad från *Fursten* som har tolkats som en rak motsats.²⁵ *Republiken* skrevs och dedikerades som en gåva där Machiavelli för en diskurs i syfte att läsaren: “...lättare ska kunna dra den lärdom som man bör söka vid studiet av historien.”²⁶ I kontexten av hur läget i Italien såg ut framstår den dock som en uppmaning om vad Italien bör sträva efter att vara med dåtiden som

²³ Shaw, Christine, Mallet, Michael, *The Italian Wars 1494-1559*, Routledge, 2018

²⁴ Dover, Paul M. *Renaissance Quarterly* 66, no. 2 (2013): 677–78. <https://doi.org/10.1086/671648>.

²⁵ Nederman, Cary, "Niccolò Machiavelli", 6. *The Discourses on Livy: Liberty and Conflict* *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Summer 2022 Edition), Edward N. Zalta (ed.), <https://plato.stanford.edu/archives/sum2022/entries/machiavelli/>

²⁶ Machiavelli, Niccolò, *Republiken: diskurser över de tio första böckerna av Titus Livius*, s. 41.

ett skinande exempel. Om man läser det i anslutning till *Fursten* så framstår det ännu mer att vara fallet då han dedikerar det avslutande kapitlet Lorenzo de Medici, med det passande namnet “Uppmaning att försvara Italien och befria henne ur barbarernas grepp.”²⁷ Emellertid så är det av relevans att nämna att *Fursten* inte bara skrevs för att uttrycka politiska tankar. Det är i grund och botten en smickertext dedikerad till de Medici som följt av hans eget olyckliga öde som resulterade i att han förlorade sin post i Florens, sattes i fängelses, utsattes för tortyr och slutligen förvisades. Han sökte i slutändan att få sin tjänst tillbaka men till ingen nytta.²⁸ Det är i kölvattnet av dessa händelser som vi kan se hur Machiavelli börjar, anakronistiskt, läsa det antika och skriva i samfund med sina egna kunskaper om diplomati som slutligen utvecklas till de stora verken som nämnts ovan.²⁹ Den tysk-amerikanske historikern Felix Gilbert framhäver även att det är viktigt att man måste förstå *Furstens* tillkomst som iallafall en indirekt konsekvens av den förnyade perioden av utländsk invasion av Italien.³⁰

3. Undersökning och analys

Den kommande undersökningen och följaktligen analysen kommer delas upp i primärt tre stora huvuddelar. Den första kommer att fokusera på *Republiken* och den andra på *Fursten*. I den tredje kommer båda att diskuteras gemensamt i ett försöka diskutera helheten som båda verken utgör. Teorin kommer återkopplas till genomgående i analysen men kan bli mer intensiv i vissa delar. Det blir även i den tredje delen som Machiavelli som person blir mer synlig då analysen trots allt syftar att se till hans historiebruk.

3.1 *Republiken* och dess politiska ideologi

För den med intentionen att läsa *Republiken* i sin helhet dyker väldigt tidigt ett intressant stycke upp. Redan i förordet till *Bok Ett* går det att se hur Machiavelli lägger in en brasklapp. Här klarlägger han kort och gott att om det skulle visa sig att hans kunskaper om både sin tid och antiken skulle visa sig otillräcklig för att vara av något större värde så bör det inte vara anledning att lägga klander på honom.³¹ Det är intressant av den anledningen att, samtidigt som han

²⁷ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, [Ny utg.], Natur & kultur, Stockholm, 2009, s. 161-165.

²⁸ Quentin Skinner, *Machiavelli: a very short introduction [Elektronisk resurs]*, Oxford University Press, 2000, s. 23

²⁹ Schmidt, Ronald J., *Reading politics with Machiavelli*, Oxford University Press, New York, NY, 2018, kap. 4, Torture, Exile, and the Citizen. s. 88.

³⁰ Gilbert, Felix, “The Concept of Nationalism in Machiavelli’s *Prince*,” *Studies in Renaissance* 1 (1954): s. 38–48.

³¹ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 39.

ursäktar sina egna brister, kritiserar han alltjämt övriga för deras oförmåga att lära av, förstå och uppskatta det förflutna.³² Just det att lära av historien är en grundläggande idé hos Machiavelli, särskilt när det gäller i synnerhet politik men även också krig. Det står klart rent politiskt att republiker, och i synnerhet den romerska republiken är ett sådant historiskt exempel som är att eftersträva som ideal.³³ Genom detta ideal drar Machiavelli paralleller mellan sin nutid och det förflutna. Dessa paralleller utgör även kärnan i det som vi kallar historiebruk. Som tidigare uttryckt av Klas-Göran Karlsson blir relationen mellan dåtid och nutid gärna oproblematiserad och förenklad i dessa fall. Machiavelli är inte ett undantag i detta fall, något som kommer bli tydligt genom kommande exempel.

3.2 Republikens styrkor som statsskick

En god plats att börja är hur Machiavelli förhåller sig till republiker som statsskick överlag. Han skriver att det är lätt att se hur en republik är starkare, mer flexibel och handlingskraftig än ett enväldigt furstendöme. Han drar den här slutsatsen utifrån omständigheterna Rom befann sig under i hans exempel. Det vill säga det andra puniska kriget på 200-talet f.Kr när den feniciska generalen Hannibal härjade på den italienska halvön. Republiken hade tillsatt Fabius Maximus, en flerfaldig romersk konsul som härförare för de romerska styrkorna i syfte att bekämpa den puniska³⁴ fienden och viktigast av allt, skydda huvudstaden. Fabius, menar Machiavelli, var efter tidens behov skicklig på att ge Rom tid att återhämta sig genom att dra ut på kriget, men när tiden var inne, kunde han även ersättas med den flexibla Scipio (senare Africanus.) Han gör den direkta jämförelsen att om Fabius istället skulle varit enväldig hade det kunnat innebära slutet. Detta i sin tur kopplas sedermera till en av Machiavellis samtida: påven Julius II (1443-1513) men även den före detta florentinska statsmannen Piero Soderini (1451-1522). Båda dessa, menade Machiavelli var goda ledare så länge tidens nyck gynnade deras sätt att leda. Soderini var tålmodig medan Julius II var impulsiv, men eftersom att båda satt på poster som var livet ut saknades den flexibilitet som en republik enligt Machiavelli besatt.³⁵ Detta exempel syftar i teorin men även egen mening väldigt uppenbart till att främja det starka övertag

³² Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 41, Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History."
³³ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 28 Inledning, s. 41-45.
³⁴ Romarna kallade fenicier för puner
³⁵ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 346-347.

republiker har över envälden. Republiker som ideologisk grund är oproblematiserat framställd som det bättre alternativet.

Jag nämnde i stycket ovan att Soderini var statsman i Florens. Staden var vid detta tillfället fortfarande en republik, dock hade Soderini valts till *Gonfaloniere di Giustizia* (ungefärligt översatt till justitieminister eller rättviseminister) på livstid.³⁶ Följaktligen tappas alltså flexibiliteten som annars är närvarande i en republik om man ska följa Machiavellis retorik. En viktig poäng som han vill föra fram, även gällande republiker, är att alla stater är inte skapta lika. Endast för att en republik är en republik behöver den inte vara överlägsen låt oss säga en monarki. Som exempel på detta tittar han återigen tillbaka på vilken sorts stat och republik Rom var. Han vill tyckas se att Rom var en republik som efter upprepade försök, misstag och experimentation format det perfekta statsskicket, nämligen en kombination av monarki i form av konsulerna, aristokrati genom senaten, och folkstyre genom folkförsamlingarna. Han prisar även Sparta för att genom den mytiska lagstiftaren Lykurgos ska ha uppnått en liknande ordning trots att det formellt var en monarki.³⁷ Två gemensamma nämnare mellan Rom och Sparta i det här fallet är: 1. Båda har ett styrelseskick som är starkt kopplat till lag. 2. Båda har ett egalitært-demokratiskt inslag av folkligt styre. Det egalitära och folkliga är kanske inte det första man tänker på i förhållande till Machiavelli. John Plamenatz har påpekat att Machiavelli hyste förakt för en överklass som inte bidrog med något till det samhälle de levde i. Därav höll han den romerska patricierklassen högst i kurs då han ansåg den vara avgörande och en aktiv del i den romerska staten. Detta kontrasterar Machiavelli mot den franska överklassen (och egentligen fransmän överlag) som han i *Bok Tre* beskriver som "... fyllda av girighet, högmod, grymhet och trolöshet" och som inte värderar något högre än sina egna titlar och faktumet att de har möjligheten att vara inaktiva.³⁸ Plamenatz fortsätter dock med att påpeka att Machiavelli var egalitär endast i bemärkelsen om likhet inför lagen. Privilegier får lov att finnas under förutsättningen att dessa är inom lagens räckvidd och därmed under civil kontroll.³⁹ Det Machiavelli, medvetet eller ej, tiger om i detta fall är att den klass han i det romerska fallet håller så högt inte alltid var så aktiv i avgörande för republikens bästa. Först ska det dock nämnas

³⁶ Najemy, John M., *A history of Florence 1200-1575*, Blackwell, Oxford, 2006, s. 81-85, 407-413.

Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 177.

³⁷ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 45-51

³⁸ Plamenatz, J. P., Philp, Mark. & Pelczynski, Z. A., *Machiavelli, Hobbes, and Rousseau [Elektronisk resurs]*, Oxford University Press, Oxford, 2012, kap. 4, s. 55, ii

Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s.425-426.

³⁹ Plamenatz, J. P., Philp, Mark. & Pelczynski, Z. A., *Machiavelli, Hobbes, and Rousseau*, kap. 4, s. 55, ii.

vad som menas med republik. Ordet härstammar från latinets *res publica* och betyder den allmänna angelägenheten eller bästa.⁴⁰ Att påstå att patricierklassen uppehöll detta över sina egna ställningar i alla lägen är inte helt sant. Mary Beard uppger i *SPQR: A History of Ancient Rome* att trots att Rom officiellt blev en republik på 400-talet f.Kr var plebejerna, medelklassen, uteslutna ur politiken. Man ifrågasatte varför man skulle strida i statens krig när vinsterna gick till patricierna och att folket själv inte fick vara med och bestämma. Endast efter flera så kallade protesttåg, så kallade *Secessio plebis* där man lämnade staden och således lämnade patricierna utan manskap till krig och arbete tvingades man att i lag säkerställa plebejernas rätt att delta i politiken.⁴¹ Även det så kallade bundsförvantskriget, ut kämpat mellan Rom och dess forna allierade, handlade i slutändan om politisk representation som man motvilligt till sist gick med på.⁴² Kort och gott kan man enkelt kalla detta för ett klassiskt exempel av icke-bruk.⁴³

Det är inom ramen lag och ordning där Yves Winters tolkning, som får stå som representantiv för en infallsvinkel där Machiavelli kan tolkas inte bara ur ett ljus, utan från flera olika håll, blir ytterst relevant.⁴⁴ Om vi har med oss det folkliga inslaget som är viktigt för en republik tillsammans med lag ser vi en intressant kontrast. Winter skriver om hur Machiavelli beskriver ett uppror av ullkardare i Florens 1378.⁴⁵ Upprorsmakarna beskrivs här med pejorativa namn såsom "de lägsta av plebejer" eller mobb som var full av "otacksamhet, fräckhet, arrogans" med mera.⁴⁶ Detta är i stark kontrast till hur den stora massan av, i det här fallet, en arg skara folk beskrivs i *Republiken*. Här saknas pejorativa beskrivningar utan folket beskrivs i termer såsom "Enad är massan stark" eller till och med att "den stora massan är klokare och mer beständig än en furste."⁴⁷ Det hela kan tyckas aningen paradoxalt, men turligt nog ger Machiavelli en förklaring:

Jag säger således att författarna anklagar den stora hopen för något, som man kan anklaga alla enskilda människor och särskilt furstarna för. Var och en som inte håller sig till lagarna skulle nämligen kunna begå samma misstag som den lössläppta hopen. Detta kan man lätt förstå, ty det finns och har funnits

⁴⁰ *Nationalencyklopedin*, *res publica*. <http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/res-publica> (hämtad 2022-04-20)

⁴¹ Beard, Mary, *S.P.Q.R.: A History of Ancient Rome*, 2015, s. 146-147.

⁴² Beard, Mary, *S.P.Q.R.: A History of Ancient Rome*, s. 217.

⁴³ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), s. 64.

⁴⁴ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History.", Fotnot 2

⁴⁵ Winter, Yves. "Plebeian Politics: Machiavelli and the Ciompi Uprising." s. 739-743.

⁴⁶ Winter, Yves, s. 743

⁴⁷ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 178-185.

många furstar, men de goda och visa har varit få. Jag talar här om furstar som har brutit de band som kunde tygla dem.⁴⁸

Machiavelli verkar vilja skilja på mobb och mobb. En folklig resning som sker i likhet och reglerad av lagen och "aldrig tjänade ödmjukt eller dominerade arrogant" var för honom mer legitim sitt agerande. Den ska heller inte dömas av eftervärlden hårdare än exempelvis en furste som agerat under samma omständigheter.⁴⁹ I ullkardarnas fall var det annorlunda. Winter menar att historiker är överens om att Machiavelli var sympatisk mot upprorets krav om likhet inför lagen men att deras krav i övrigt var för radikala och därför gick utanför ramen för civil kontroll.⁵⁰

Republiker blir således hos Machiavelli främst ett ideal då de så nära som möjligt efterliknar det antika romerska exemplet i hur dess regerande kropp var uppbyggd. Monarki, aristokrati och demokrati, de tre aspekterna av en republik blir viktiga så länge alla uppfyller ett syfte som tjänar det allmänna, alltså republikens, bästa.⁵¹ Exempelvis, en kungamakt som helt saknade intresse i statskonst eller att regera var kontraproduktiv. Ett folk som inte värnade om sina friheter var vilseledda och en aristokrati som endast fyllde sina egna fickor korrupta. Konsulerna i Rom ersatte bara kungatiteln men inte dess makt, aristokraternas ställning förblev oförändrad och folktribunerna försäkrade folkets intressen.⁵² Republiken förblir även idealet om den är styrd av lag och genomsyras av en allas likhet inför denna, därav att Machiavelli särskiljer på mobb och mobb. Dock kan man se ett exempel där folket enligt honom hade rätt i sitt agerande. Han gör en jämförelse mellan hur Tarquinierna, Roms sista kungar, fördrevs av folket med hur senare Medicéerna i hemstaden Florens fördrevs 1494. Likt Tarquinierna likt Medicéerna så ska folken i respektive städer haft ett samförstånd och skett relativt blodlöst då man olik exemplet med ullkardarna inte var ute efter att åsamka skada på annat än statschefen.⁵³ Machiavelli följer denna del med att diskutera att den som söker förändra en republik måste ha en förståelse för hur dess folk är beskaffat. I kontexten av varandra visar det på att varken Tarquinierna i det forna eller hans egna de Medici hade denna kunskap.⁵⁴

⁴⁸ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 180

⁴⁹ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 181

⁵⁰ Winter, Yves, s. 743-744

⁵¹ Plamenatz, J. P., Philp, Mark. & Pelczynski, Z. A, Kap. 3 Republics and Freedom, s. 44. i.

⁵² Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 50-52

⁵³ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 341-342

⁵⁴ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 342-345

Här uppvisas en trend hos Machiavelli, nämligen, sett ur ett politiskt-pedagogisk perspektiv, att Machiavelli verkar till synes plocka bland de historiska exempel som enklast kan ställas till tjänst för den poäng som försöker drivas igenom. Detta sker gärna i stark anknytning till icke-bruk då man i exempel som dessa gärna inte lyfter det som skulle vara negativt för den egna saken.⁵⁵

3.3 Det romerska exemplet

Machiavelli skriver att det som i hans egen tid som bäst lyckats efterlikna det romerska exemplet är det schweiziska edsförbundet, en proto-modern schweizisk koalition av stater i moderna Schweiz. Trots att det inte är exakt den romerska modell han önskar ser han två fördelar: du råkar inte i krig så lätt och du kan enklare behålla vad som förvärvats. Dock är han glasklar på att stater som inte följer det romerska exemplet aldrig kommer nå storhet. Tvärtomot går dessa mot undergång. Utöver krass erövring pekar Machiavelli på att romarna utvidgade sitt välde genom allianser som förvisso liknar förbund men där överbefälet för dess väpnade styrkor hamnade hos Rom. Om förbund har fördelen att vara lätta att försvara när de uppnått en viss storlek har de nackdelen att kunna råka ut för organisatoriska problem då de består av flera olika stater.⁵⁶ Även Venedig och Florens står för kritik från Machiavelli. Han menar att Rom i följd med deras expansion uppnådde en allt högre militär makt som kunde vaka över och säkerställa ordning i det växande riket. Men varken Venedig eller Florens uppnådde detta och som ett resultat efter ett krig om Lombardiet blev båda militärt svagare trots den territoriella ökningen. Stater som inte följde det romerska exemplet gällande erövring leder snarare till undergång än storhet.⁵⁷ Det pedagogiska inslaget i det politiskt-pedagogiska är i det här exemplet överordnat det politiska. Poängen som Machiavelli försöker anlägga får politisk betydelse just som ett direkt resultat av det pedagogiska inslaget. Detta inslag blir av varnande karaktär av vad som händer om man avviker från det statuerade exemplet Rom.

Väl inne på området erövring, Plamenatz skriver att det inte går att se Machiavelli som en moraliskt eller politiskt neutral tänkare då han inte viker undan för att lägga skuld eller prisa aktörer. Exempelvis går han hårt på Julius Caesar då denne anses ha förstört den romerska

⁵⁵ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf, s. 64, 67.

⁵⁶ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 210, 208

⁵⁷ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 258-259, 255-260.

republiken och dess friheter. Caesar agerade utifrån egenintresse på frihetens bekostnad.⁵⁸ Friheten är som bekant inom den ramen som ställts i förhållande till republiken. Så när Machiavelli skriver om hur ett erövrat territoriums befolkning blir mindre benägna att lyda desto hårdare du försöker kuva dem, alltså beröva dem friheten. Fransmännen begick detta misstaget i Genua menar Machiavelli. Man skulle istället lärt av det romerska exemplet och sett hur befolkningen i Capua självmant kastat sig i den romerska famnen då man låtit staden sköta sina egna angelägenheter under en längre tid.⁵⁹

För att fortsätta på spåret Caesar och frihet så menade Machiavelli att trots att han är såpass klandervärd för sina handlingar kommer den som läser antika, men även för Machiavelli samtida texter, inte hitta annat än hyllningar av honom. Anledningen till detta är på grund av att man inte tilläts skriva fritt i fruktan att stöta på repressalier från både Caesar och senare hans efterträdare.⁶⁰ En stad kan av denna anledning enligt Machiavelli heller aldrig vara fri då om ämbetsmännen (eller folk i allmänhet) fruktar någon i staden.⁶¹ Åter påpekar Plamenatz en paradox hos Machiavelli. Han visar att han la skuld på Caesar för att ha förstört friheten i Rom, men är samtidigt tyst gällande Cosimo de Medicis maktmonopol i Florens. Plamenatz säger att detta kan bero på främst två saker. Det ena är att Machiavelli skulle behövt vara försiktig med vad han skrev då det kunde få konsekvenser för honom senare. Det andra, och det knyter också an det Machiavelli själv skriver om, är att på grund av att Florens till skillnad från Rom inte var en fri stad från början och kan således, aningen deterministiskt, aldrig bli det då grunden i sig är ofri. Alltså, Städer som inte från början är fria kan omöjligen organiseras så att ett bestående, lugnt samhällsliv tar plats. Det dåliga i stadens förflutna kommer att påverka nya och bättre förändringar.⁶² Vidare skriver Machiavelli att det även endast är fria städer/stater som når storhet på samma sätt som Rom gjorde. Här kan man läsa in att det finns en implicit anledning till att republiker i hans egen tid inte uppnått samma status. Antikens folk, och i synnerhet romarna värderade sin frihet betydligt högre än Machiavellis samtida italienare.⁶³ I ett tidigare skede beklagar han sig över hur den godhet och moral som rådde bland Rom och hennes folk och de

⁵⁸ Plamenatz, J. P., Philp, Mark. & Pelczynski, Z. A, Kap. 1, *The Morally Neutral Political Scientist* s. 22, iii

⁵⁹ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 263-264

⁶⁰ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 74

⁶¹ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 117-118

⁶² Plamenatz, J. P., Philp, Mark. & Pelczynski, Z. A, Kap. 3, *Republics and Freedoms*, s. 51, iii, Najemy, John M., *A history of Florence 1200-1575*, s. 291-298.

Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 159-162.

⁶³ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 200-205

goda gärningar som man kunde förvänta därefter saknas i sin samtid, och i synnerhet i det korrumperade Italien.⁶⁴

Likt ett tidigare exempel tar även här det pedagogiska överhanden, i alla fall gällande fallet Genua och fransmännen. Dock finner man starka drag av icke-bruk i det resonemanget ovan. I synnerhet det om Caesar och de Medici. Det kan som det Plamenatz framförde bero på det prekära läget men detta förtäljer ej historien. Gällande exemplet om städers frihet går det att dra slutsatsen om att det är av en politisk art med pedagogiska inslag. Den återkommande oproblematiserade jämförelsen som görs av då och nu i syfte att förklara Florens situation är uppenbar sett ur detta perspektiv.

Machiavelli hade en hel del att säga gällande det romerska exemplet överlägsenhet. Bland annat skriver han om hur romarna hellre brukade sitt eget folk än andra i krig och skambelägger samtidens furstar och republiker som inte gör detsamma. Han lyfter den (sannolikt fiktiva) kungen Tullus Hostilius, kung i Rom runt mitten av 600-talet f.Kr.. Machiavelli skriver att när Tullus besteg tronen hade Rom varit i fred i över trettio år och att det således inte fanns en man i livet som var varken stridsvan eller ens lyft ett vapen. Trots detta ska han inte ha vänt sig till stridsvana folk för sin armé utan gick i krig med det egna folket. Machiavelli uttrycker det väldigt passande med orden "att inget är mera sant än att där det finns män men inte soldater, är detta furstens fel, inte platsens eller naturens."⁶⁵ Han vänder sig sedan till sin egen tid där han nämner hur den engelska kungen ska ha, likt Tullus exempel, gått i krig med Frankrike med ett folk utan stridsvana. Detta mot en fiende som hade år av erfarenhet efter att ha krigat i Italien. Dock pekar Machiavelli hur en vis furste i Tullus anda inte försummar krigets krav.⁶⁶ Just detta exemplet går väl in något som Holman nämner, nämligen hur Machiavelli använder historia kritiskt och reflekterar det mot sin egen tid vilket i sin tur skapar en approprierande effekt där man förstår sin egen samtid mot antiken som bakgrund. Detta leder i sin tur, enligt Holman, till varför Machiavelli förundras över historiens exempel men även sörjer över den väg historien har tagit.⁶⁷ Just jämförelsen mellan Tullus Hostilius och England är nog att betrakta som en politiskt-pedagogisk motpol till det annars varnande exemplet Machiavelli ställt fram i tidigare

⁶⁴ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 172-173

⁶⁵ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 104.

⁶⁶ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 104-105

⁶⁷ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History."

exempel. Här vill han istället påvisa den militära lycka som kommer till den som lärt av historien.

Man kan även betrakta det romerska exemplet i ett alternativt ljus än att bara ta efter idealet republiken. Detta på sådant sätt att man ska lära av dess historiska exempel. Jag vill i likhet med Tom Bryder mena att Machiavelli var av uppfattningen att den mänskliga naturen var förhållandevis statisk över tid, iallafall ända från antiken till sin egen tid. Bryder pekar på att Machiavelli ansåg människor "amoraliska eller omoraliska" vilket går att spåra till det Machiavelli säger om människan: "Om människorna kan man i generellt säga att de är otacksamma, flyktiga, och falska, de skyr faran och dras till pengar."⁶⁸ Om så var fallet kunde han tillåta sig att dra vissa slutsatser. Ett passande exempel på detta är Machiavellis fråga om vem som är mest otacksam, ett folk eller furste? Jag kan redan nu avslöja att det är fursten enligt honom själv men det är inte viktigt för saken i sig. Machiavelli tar i sammanhanget upp två exempel, ett antikt och ett mer i samtiden, i syfte att ge kontrast. Det första är den blivande kejsaren Vespasianus, (r. 69-79 e.Kr) denne är känd främst för att ha kommit ut som segrare i det s.k Fyrkejsåret (68-69 e.Kr.) I samband med sitt övertagande av Rom undanröjde han den man han skickat i förväg för att bana vägen och återställa ordning i staden. Det andra exemplet är hur den samtida Ferdinand II av Aragonien (l. 1452-1516) och senare Spanien i och med sitt äktenskap med Isabella av Kastilien, totalt avväpnade hans mest framgångsrika befälhavare som följd av kriget i Neapel mot fransmännen.⁶⁹ Den poäng han gör här ligger i samma linje som exemplet om Tarquinierna och Medicéerna, alltså det eviga som-då-lik- nu och hur mycket historien, särskilt antika och i synnerhet romerska exempel, har att ge eftervärlden.

Ytterligare ett exempel som ligger i samma linje drar Machiavelli utifrån den romerska historikern Quintus Curtius Rufus, känd främst genom sina verk över Alexander den Store. Machiavelli lyfter att Quintus har myntat satsen om att pengar är krigets nerv. Förvånande är dock att Machiavelli helt avvisar denna sats och skriver själv att "det finns inget falskare än den allmänna föreställningen att pengar utgör krigets nerv."⁷⁰ Han menar att rikedom är en överskattad faktor och satsen ofta är åberopad av inte minst furstar som inte förstår tillräckligt. I Quintus exempel som Machiavelli härleder satsen till skrivs det om kriget mellan den spartanske

⁶⁸ Bryder, Tom, *Machiavellis etik*, Statsvetenskaplig tidskrift, Vol 91 Nr 4 (1988) s. 2:

<https://journals.lub.lu.se/st/article/view/3370/2941>

Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, Natur & kultur, Stockholm, 2008, s. 118

⁶⁹ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 115-118.

⁷⁰ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 223.

kungen och makedoniern Antipatros, en av Alexanders generaler. Den spartanske kungen tvingas till strid med makedonierna då han ska haft ont om pengar och inte ville riskera myteri bland sina mannar. I den följande striden går Antipatros ur som segrare. Quintus menar att om spartanerna haft råd att vänta några dagar på beskedet om Alexander den Stores bortgång, hade slaget aldrig skett och Antipatros haft andra bekymmer. Machiavelli däremot ser inte detta som nog för att rättfärdiga att pengar är krigets nerv. Om sådant var fallet skulle Alexander aldrig segrat mot Dareios Persien då han var så ofantligt rik i jämförelse. Sedan vänder han sig även till den egna tiden där han pekar på att Florens och Kyrkostaten i samma situation inte skulle stött på problem i kriget mot Urbino. Machiavelli menar att goda soldater är krigets nerv, inte pengar.⁷¹

Holman pekar på en intressant aspekt till Machiavellis historiebruk som är värd att nämna. Han pekar på en "konservativ läsning av Rom" som dominerade samtidens Florens av vilken Machiavelli var en del. Detta sätt att förhålla sig och läsa om den romerska republiken och dess glans kan ha syftat till att uppehålla och legitimera den rådande maktbalansen i den florentinska republiken, vilket skulle kunna identifieras som ett ideologiskt bruk. Detta samtidigt som det täcker över den annars uppenbara patriciska monopolet av politiken.⁷² Med detta menas att det inte kan anses vara en hemlighet att politiken i städer såsom Florens och Venedig, trots deras ställningar som republiker, fortfarande i realiteten styrdes av det rikare borgerskapet såsom släkten de Medici.

3.4 Livius: en karaktär i Machiavellis kanon

I sin artikel lyfter Holman en Markus Fischer. Fischer ger exempel på det man skulle kunna kalla för en medveten felläsning eller feltolkning av Titus Livius som då är Machiavellis primära källa för sina texter. Till exempel skriver Livius om hur Romulus ska ha mördat sin bror Remus som ett resultat av uppbyggt raseri och avundsjuka. Hos Machiavelli blir detta snarare en fråga om nödvändighet, ett ändamål som helgar medlen då "det är nödvändigt att vara ensam om man vill konstituera en republik."⁷³ I myten skapades förvisso Rom som ett kungadöme men principen går fram. Ett senare exempel är när Livius försöker förklara hur det var rätt val av romarna att bryta ett fördrag med deras grannar samniterna av olika skäl. Machiavelli vrider åter lite på Livius och det blir snarare en fråga om hur det inte är nödvändigt att hålla vad man lovat om

⁷¹ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 223-226.

⁷² Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History."

⁷³ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 70.

detta skedde under hot eller tvång.⁷⁴ Fischer fortsätter med att säga att även när Machiavelli är förhållandevis trogen till sitt källmaterial kan som exemplen visar kan tolkning av politiska beslut och händelser variera stort hos Machiavelli. Slutsasen som Fischer drar är att Machiavelli, som utger sig för att vara en kommentator som för dialog över Livius endast är ett trick. Han utger sig endast att kommentera där det går så långt att Livius hos Machiavelli endast blir en karaktär. En stort Machiavellis Livius, ett medium för hans tankar och idéer.⁷⁵ Holman citerar sedan J.H Whitfield som uttrycker det följande:

The *Discorsi* are not an archaeological inquiry, or even a critical discussion of Livy, seen in historical perspective.” On the contrary, there is a “dual function of Livy and Machiavelli; the first constructs the past, makes it consist; the second seizes what is relevant, in the effort to construct the present, and the make the future consist.”⁷⁶

Alltså Machiavelli och Livius fungerar tillsammans i Machiavellis skrivande. Livius skapar det förflutna medan Machiavelli selektivt väljer bland materialet för att skapa en verklighet som passar hans resonemang.

Denna tes som Whitfield lägger fram går att applicera på mycket av det som redan nämnts fram till denna punkt. Men för att inte landa i repetition vill jag föra fram ett nytt exempel som väldigt tydligt kan exemplifiera detta utöver det som nämndes i Holmans artikel. Till exempel så skriver Machiavelli att funktionen av att tillsätta en diktator i tider av kris inte skadade republiken. Han menade att den gynnade republiken och dess institutioner.⁷⁷ Detta trots att Machiavelli som tidigare nämnt starkt kritiserade Julius Caesar som i egenskap av diktator förstörde republiken. Machiavelli skriver dock om hur lätt människor korrumpas och lockas av tyranniet när man får smak för dess fördelar.⁷⁸ Även i Machiavellis ord ska det vara oerhört svårt för ett korrumpert folk (korrumpert genom sin ledning i detta fall) att friheten få åter.⁷⁹ För att återkoppla till Whitfield resonemang i så ser vi hur Livius målar upp den historiska händelsen varpå Machiavelli tar det som är relevant och skapar nutiden med det.

⁷⁴ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 424-425.

⁷⁵ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History."

⁷⁶ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History."

⁷⁷ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 126-129.

⁷⁸ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 148-149.

⁷⁹ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 94-96.

Det är inte bara det skrivna ordet som används på detta sättet. Även när historien är tyst eller inte förtäljer ordentligt vad som hänt kan detta användas fördelaktigt hos Machiavelli. Holman lyfter åter en tidigare forskare vid namn Edmund Jacobitti som framfört att man behöver göra skillnad på vad han kallar Machiavellis retoriska historia och faktisk vetenskaplig historia. Vetenskaplig historia är som namnet antyder det som seriös historisk forskning ägnar sig åt där man försöker framställa historien så som den faktiskt var medan Machiavellis retoriska historia är när han brukar historiska företeelser och symboler (eller i detta fallet brist på dessa) och applicerar detta i en egen kontext för att påverka något politiskt. Jacobittis exempel går vidare med att Machiavelli likt dåtidens historikers syfte var att använda historien för att passa samtidens behov. Och om historien isåfall var tyst fick man helt enkelt fylla på den efter egen smak tills den gick att göra ett praktiskt exempel utav.⁸⁰ Det går att applicera detta på vad Machiavelli och Livius har att säga gällande hur romarna förvärvade sitt imperium. Var det tack vare deras förmåga eller efter ödets nyck? Livius skriver att det var tack vare ödesgudinnan Fortunas gunst som Rom aldrig behövde bemöda sig att strida på två fronter och således kunde expandera fokuserat och ostört. Machiavelli motsätter sig detta och pekar på hur detta nästan underminerar den romerska statens förträfflighet och duglighet. Istället nöjer sig Machiavelli med att endast konstatera att romarna aldrig utkämpade två krig samtidigt, oavsett vad. Här presenteras den brist på information om varför som bevis nog för dess förträfflighet. Han förklarar vidare rent spekulativt att andra makter runt Rom inte tog tillfället i akt att anfalla när romarna var upptagna då man förväntade sig att romarna skulle besegras. Detta exemplifieras som bäst genom exemplet om hur makedonierna under andra puniska kriget tillsammans med Kartago krigade mot Rom. Det makedoniska riket låg långt från Rom och man förväntade sig enligt Machiavelli att romarna skulle besegras och därför inte tog tag i tillfället som ödet gav dem. Detta varvas sedan av Machiavelli som tillägger att vilken furste/stat som helst, förutsatt att förmågan finns, skulle mött samma lycka som Rom i detta avseende.⁸¹ Detta måste också tas i kontexten av det romerska exemplet som nämnts åtskilliga gånger hittills.

I det citat som angavs av Whitfield går det att finna samma princip som det som utgör det politiskt-pedagogiska och icke-bruket av historien. Nämligen det av att appropriera eller

⁸⁰ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History." Edmund E. Jacobitti, "The Classical Heritage in Machiavelli's Histories: Symbol and Poetry as Historic Literature," *The Comedy and Tragedy of Machiavelli: Essays on the Literary Works*, ed. Vickie B. Sullivan (New Haven: Yale University Press, 2000), s. 180, 182.

⁸¹ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 195-199.

tillrättalägga historien på ett sådant sätt att det passar det narrativ som i detta fall Machiavelli för. I *Republikens* fall undgår det knappast någon att det har med republikers, och i synnerhet republiker i romersk modell, förträfflighet över andra statsskick.

3.5 *Fursten*, en fortsättning och avstickare

För att gå vidare i denna analys kommer vi nu gå in på Machiavellis lite mer kända verk: *Fursten*. För ovanlighetens skull kommer vi dock att börja i det avslutande kapitlet av boken. Machiavelli har som nämnt vid ett tidigare tillfälle döpt kapitlet till: "Uppmaning att försvara Italien och befria henne ur barbarernas grepp." Han inleder sedan med frågan om dagens Italien har någon ära att ge en furste och om landets förutsättningar skulle kunna bana vägen för en ny ordning under sagda furste. En ordning som inte bara gynnar fursten själv utan *samtliga* av landets invånare. Vidare pekar han på hur historien är fylld med exempel som visar på hur särskilda omständigheter är nödvändiga för att en enande kraft, en furste ska träda fram. Han hävdar att slaveriet i Egypten var nödvändigt för att Moses duglighet skulle synas eller att medernas förtryck av perserna var en nödvändig omständighet för att Kyros egenskaper som ledare skulle kunna skina.⁸² Han skriver hur "Hon (Italien) ber till Gud att Han ska sända någon som befriar henne från barbarernas grymheter och skamlösheter, och hon står villig att samlas under en enda fana, bara någon lyfter den."⁸³ Det finns dock en sak som sticker ut här i förhållande till *Republiken*: att någon, en furste, blir den enande faktorn snarare än republiken, idealet som varit förhärskande fram tills nu. Republiken var idealet men likt hur Machiavelli skrev om Romulus och Remus var det ibland oundvikligt och nödvändigt att en stark furste tar makten för lägga grunden för något nytt.

Fursten är onekligen iögonfallande annorlunda från det verk som diskuterats hittills. Den tar an en helt annan, nästan militaristisk stil (till skillnad från den mer strängt politiska *Republiken*) och brukar även historien annorlunda, både i vilken del av historien som ses till och vilket syfte det tycks försöka ämna stödja. Detta blir tydligt om man vänder sig till kapitel 2 av boken och hur Machiavelli inleder stycket. Han gör klart att han inte kommer att behandla republiker då han som vi vet redan gjort detta. Istället kommer han ägna sig åt arvfurstendömen. Machiavelli klargör redan här att han anser att det är betydligt lättare för sittande fursteätter att

⁸² Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 161.

⁸³ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 162.

behålla makten då landets befolkning är vana vid dem. Han uppger att så länge man inte gör något drastiskt som bryter med sina föregångares styre sitter man tryggt. Detta anger Machiavelli som en av de ledande anledningarna bakom att Ferrara 1484 kunde hålla stånd mot Venedig men även Kyrkostaten 1510. Inkräktare har enligt honom ett underläge gentemot den sittande fursten då folket, bortsett från extrema omständigheter, kommer föredra den gamla ätten.⁸⁴ Vidare så menar även Machiavelli att på grund av detta övertag så kommer även betydligt starkare inkräktare att ha det svårt att behålla makten om man inte har just lokalbefolkningen på sin sida. Detta visas inte minst genom hur fransmännen under Ludvig XII (r. 1498-1515) som trots sin militära överlägsenhet förlorade Milano till samma furste som man erövat det från: Ludovico Sforza (r. 1494-1499) just som ett resultat av att Sforza hade folket på sin sida i slutändan.⁸⁵ Visserligen föll Milano till fransmännen ytterligare en gång senare men endast för att drivas ut ytterligare en gång. Inte av Ludovico Sforza dock. Han försökte emellertid med legotrupper som han samlats på sig i det Tysk-romerska riket, men blev besegrad som ett resultat av låg moral och bristande krigskassa som legotrupporna köpts med.⁸⁶ Machiavelli varnar för att förlita sig på legotrupper då dessa är "farliga och skadliga" och endast är lojala i fred, flyr när kriget kommer och överger dig när kassan sinar. Detta var ungefär vad som drabbade Sforza enligt Shaw och Mallet.⁸⁷

Ytterligare skriver Machiavelli att det finns mer till att behålla det man erövrar än folkets stöd. Exempelvis hur det såg ut gällande om man inte talade samma språk eller saknade regionala band eller seder? Han drar då en parallell till hur romarna men även turkarna gjorde saker och ting inom detta fält. Båda hade för vana att anlägga kolonier eller bosätta sig inom det erövrade territorierna för att på förhållandevis kort tid införliva området i det nya riket samtidigt som man kunde utöva en billig form av kontroll över området. Även att undanröja den gamla makteliten för att sedan upphöja en tidigare icke-priviligerad grupp för att skaffa sig vänner i regionen var ett knep som båda brukade. Machiavelli uppehöll även tanken om att man inte skulle rubba på rådande omständigheter såsom lagar, skatter och administration allt för mycket då detta sällan uppskattas av den erövrade parten och som konsekvens skapar onödiga

⁸⁴ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 46-47.

⁸⁵ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 48-49.

Shaw, Christine, Mallet, Michael, s. 20-21, 121-123.

⁸⁶ Shaw, Christine, Mallet, Michael, s. 54-57.

⁸⁷ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 98-99.

Shaw, Christine, Mallet, Michael, s. 54-55.

motsättningar. Dock pekar Machiavelli att historien visar att detta misstag begicks under den franska erövringen. Man hade i hertigdömet Milano hoppats på administrativt självstyre under den franska kronan, ett hopp som dock krossades när man helt underställdes istället och flera reformer genomdrevs. Dock tillsattes en senat för civiladministration som nästan uteslutet innehölls av italienare. Inte helt till Machiavellis förtvivlan då han ansåg att man skulle låta ett erövrat folk och område vara förhållandevis autonoma. Exempelvis menade han att “i övrigt håller sig människor lugna om inte gamla förhållanden rubbas och inga förändringar sker i seder och bruk⁸⁸

Machiavelli uppehåller konsekvent en väldigt rak och oproblematiserad jämförelsevärld mellan antiken och sin egen tid. I linje med Karlssons teori så är det ganska säkert att säga att de exempel som tas från historien inte är valda av en slump. Karlsson skriver att exempel i likhet med dessa valts just på grund av deras, i detta fall politiska och ideologiska laddning. Vidare så brukar de valda exemplen vara av negativ art då dessa har störst sprängkraft rent argumentativt. Machiavelli gör något liknande här då han tar ett av, i hans mening, stora misstag eller felsteg och drar en direkt parallell till ett antikt exempel för att visa på hur man egentligen bör ha gjort. Detta mest för att avlegitimera strategin och visa på dess brister men också höja det antika exemplets betydelse och visa på hur förkastligt det samtida är jämförelsevis.⁸⁹

3.6 Ludvig XII: följare av det romerska exemplet?

En person som tidigt får stå som exempel för huruvida en furste egentligen följer romarnas statuerade exempel är den franske kungen Ludvig XII. Detta görs främst genom att se till hans agerande i sin invasion av Italien. Machiavelli skriver att Ludvig “gjorde motsatsen till det som man bör göra för att behålla makten i en stat med främmande seder och språk.”⁹⁰ Han menar att Ludvig inledde sin invasion väl trots de förutsättningar som var emot honom. Hans företrädare Karl VIII hade redan bränt många broar under sin tidigare invasion och Ludvig fick därmed ta de allierade som han kunde finna. Detta är enligt Machiavelli inte något som bör läggas honom till last då han agerade så som läget krävde. Det ska för sakens skull tilläggas att Machiavelli skriver tidigare om hur det var på grekernas inbjudan som romarna dök upp i Grekland.⁹¹ I samma

⁸⁸ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 50-58.

Shaw, Christine, Mallet, Michael, s. 51-54.

⁸⁹ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf, s. 66.

⁹⁰ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 54.

⁹¹ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 52.

anda var det “venetianernas maktlystnad som placerade kung Ludvig i Italien” och att i och med hans ankomst planerade att “roffa åt sig halva Lombardiet.”⁹² Så långt menar Machiavelli att Ludvig gjorde helt rätt och lyckades i samband med detta även bli de facto härskare över hela norra Italien medan hans forna vänner i Venedig endast “kunde begrunda sin dumdrighet.”⁹³ Dock är det här som kungen begår sin största synd. Machiavelli skriver att han med lätthet kunnat behålla denna expansion om han endast följt den etablerade vägen, nämligen den som romarna lagt ut. Det talades i förra stycket om hur romarna gärna anlade egna kolonier i nyligen erövrade områden och hur man skulle gynna och värna om sina nya allierade. Flera städer, såsom Venedig och såldes även stora landområden i norra Italien hade som tidigare nämnt tagit ställning för Ludvig och det hade endast återstått att värna om dessa och inte ge anledning för någon att förråda. Machiavelli skriver att Ludvig gjorde just detta felsteg. Han valde att gå ifrån denna annars så enkla princip och började istället gynna den grupp av stater han i egenskap av furste (av norra Italien) skulle skydda sina bundsförvanter, såsom exempelvis Florens, emot.⁹⁴ Machiavelli skriver att Ludvig, i samband med sin erövring “hann knappt anlända till Milano förrän han gjorde tvärtemot och hjälpte påven Alexander att inta Romagna.”⁹⁵ Kyrkostaten och den forna allierade Venedig var de stater som nu började gynnas. Machiavelli fortsätter och menar att detta endast tjänade till att försvaga den egna ställningen då Ludvig vänt sina allierade ryggen och skapat en mäktig kyrkostat som utöver sitt redan andliga makt blev världsligt mäktigare.

Detta faller åter i linje med vad man bör kalla en förenklad och oproblematiserad jämförelse av dåtid och nutid. Det hamnar även inom ramen för den pedagogiska aspekten av det politiskt-pedagogiska bruket. Karlsson beskriver det som att historien kan betraktas som ett skafferi där olika “tårtbitar” kan hämtas för att ställas i nutidens tjänst i form av exempel.⁹⁶ Detta blir även i sig självt kopplat till icke-bruket då dessa tårtbitar, medvetet eller ej, inte alltid har med sig hela sanningen och det som inte passar det ideologiska narrativet tigs ihjäl.⁹⁷ Machiavelli kan omöjligen ha fullt ut ha vetat varför Ludvig agerade som han gjorde i Italien förutsatt att han inte fått det fullt ut förklarat för sig av Ludvig själv eller någon i hans närhet. Så vitt jag vet är

⁹² Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 54.

⁹³ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 54.

⁹⁴ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 55.

⁹⁵ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 55.

⁹⁶ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf, s. 67.

⁹⁷ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf, s. 64.

detta inte fallet. Machiavelli har, i alla fall till synes, plockat ur historiens skafferi för att förklara varför Ludvig var dumdrilig.

3.7 Cesare Borgia och Francesco Sforza: Machiavellis exemplariska furstar

Till skillnad från Ludvig som står som en antites till den ideala fursten i romersk anda, ställer Machiavelli upp två individer som han anser faktiskt, i varje fall i tillräckligt hög grad, uppfyller dessa ideal: Cesare Borgia, (f. 1475-1507) son till tidigare nämnda påven Alexander VI, och Francesco Sforza, (f. 1401-1466) far till tidigare nämnda Ludovico Sforza. Dessa två är exemplarisk på säregna vis enligt Machiavelli. Han lägger fram tesen att trots att båda blev furstar kom båda till makten på olika vis. Han skriver att "... att bli furste - genom duglighet eller genom ödets nyck - anföra två exempel från vår tid," och exemplifierar vidare:

Francesco gick den långa vägen. Från att ha varit en vanlig medborgare blev han på grund av sin stora duglighet hertig av Milano, och det som han erövrade med tusen bekymmer behöll han med liten möda. Cesare å andra sidan, av folket kallad hertig Valentino, erövrade sin stat med hjälp av faderns goda tur, och när den turen svek honom gick också staten förlorad. Detta trots att Cesare Borgia för egen del gjorde allt som en klok och duglig man ska göra för att få ett fast grepp om de stater som andras trupper och tur har skänkt honom. Det har redan sagts: den som inte börjar med att lägga en bra grund kan med stor duglighet göra den efteråt, men då görs det både med svårigheter för arkitekten och med fara för byggnaden.⁹⁸

Sforza framstår här som den mer handlingskraftiga och kanske från grunden en bättre furste än Borgia. Han kom trots allt inte från en fursteätt. Dock dedikeras återstoden av kapitlet efter citatet ovan nästan uteslutet åt just Borgia. Han framstår först som en furste som av ödets nyck kommit till makten men vidare så menar Machiavelli att han inte "kan tänka sig ett bättre rättesnöre att ge en ny furste än Cesare Borgias handlingar."⁹⁹ Borgia framställs som mer exemplarisk än Sforza i att Borgia hade ödet med sig från början. Dock skriver Machiavelli att ödet svänger och påve Alexander och hans son i förlängningen hade många fiender vilket skulle komma att underminera dem båda. Dessa var i synnerhet familjerna Orsini och Colonna. Machiavelli beskriver hur Alexander behövde "röra om" bland de närliggande italienska staterna.

⁹⁸ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 71.

⁹⁹ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 71-72.

Således legitimerades ett krig åt Borgia mot familjen Colonnas egendomar med trupper som hade ursprunglig lojalitet hos Orsini. Genom att ha spelat ut Orsini mot Colonna var en fiende ur vägen, men Machiavelli framhåller att Borgia inte kunde lita på sina trupper på grund av deras ursprung. Därmed tog han beslutet att göra sig av med samtliga av dessa. Vidare togs valet att muta Orisinsläktens falang av allierade i Kyrkostaten och därmed lämna familjen utan stöd. Stödet föll istället i Borgias famn och det som en gång var andras trupper var nu istället hans egna.¹⁰⁰

Cesare Borgia blir här alltså en furste som trots ödets nyck med sin duglighet kan vända svåra situationer till hans fördel, vilket man skulle kunna jämföra med Sforzas brist på överdriven tur från början. Båda dessa människors karriärer ställs dock emot det antika exemplet även fast det inte uttrycks bokstavligen. I kapitlet föregående så diskuterar Machiavelli en rad kända och mytiska individer och deras väg till makten. Detta nämndes tidigare och innefattade bland annat Romulus och den mytiske Theseus. Båda två av dessa går hos Machiavelli att återspegla i Cesare Borgia och Francesco Sforza på ett eller annat vis. Theseus och likt Borgia ska ha i egenskap av sitt ursprung, det vill säga välbärgade familjer, getts lycka tidigt men bars vidare i svåra tider av sin duglighet i form av militära framgångar.¹⁰¹ Romulus ska i myten likt Sforza kommit ifrån en enkel bakgrund men trots detta utfört stora ting, såsom att båda blev furstar över Rom respektive Milano. Den här jämförelsen är som etablerat i rakt led med den om Ludvig XII och syftar i samma anda av historiebruk till att både ytterligare bredda gapet mellan vem som är en god furste och inte men även i mångt och mycket en god härförare. Det är även här jag vill återkoppla till det som nämndes i början av detta delkapitel: den romerska andan. Machiavellis diskussion om specifikt ovan nämnda historiska aktörer lutar mot det militära i hög grad, det finns ingen tvekan om. Att dugligt kunna hantera frågor om det militära var en viktig dygd hos en furste menar Machiavelli, och skriver uttryckligen att “en furste som inte förstår sig på militära frågor, alldeles bortsett från andra redan nämnda olyckor, inte vara respekterad av sina soldater och inte heller lita på dem. Han bör följaktligen se till att aldrig försumma sina krigsövningar.”¹⁰² Faktum är att Winter påpekar att det har framlagts flera gånger tidigare att krigets konst blir hos Machiavelli en analog för politik och således rentav omöjlig att separera

¹⁰⁰ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 72-73.

¹⁰¹ Enligt myten ska Theseus kommit från kunglig börd medan Cesare Borgia var son till en välbärgad familj.

¹⁰² Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 110.

från politiken som sådan.¹⁰³ Machiavelli skriver om man kan studera och lära av hur “många republiker och furstar har beväpnat och organiserat sig. På dessa exempel förlitar jag mig helt.”¹⁰⁴ Republikerna i fråga bör åtminstone innefatta den romerska om jag förstår Machiavelli rätt. Särskilt så då det skrevs tidigare om hur exempelvis legosoldater och andra trupper som inte är egna är farliga. Romarna förlitade sig under republikens dagar nästan uteslutet på den egna befolkningen och när hjälptrupper behövdes, gjorde man som Machiavelli menar att Borgia gjort: undanröjde dem. Sforza var istället före detta kondottiär, alltså en legotrupperansförare och hade redan egen trupp. Båda härförarna gick alltså i linje med denna romerska andan.

Dock vill jag återkoppla till Whitefields resonemang om när historien är tyst gällande exemplet ovan. Machiavelli skriver aldrig uttryckligen i detta resonemang om något romerskt exempel som efterföljs men personligen vill jag hävda att det är underförstått i just att Machiavelli nämner “republiker” och att dessa ska ha lärt av dess exempel. Dock så kan inte Machiavelli ha vetat huruvida Sforza och Borgia faktiskt aktivt tagit del av kunskapen som finns i historien och att han därför framställer det i ljuset som om det varit fallet. Man skulle om man tillåts vrida lite på Karlssons teori kunna hävda att Machiavelli för ett nästan kommersiellt bruk av en militär ideologi/doktrin när han skriver om Borgia och vems trupper som anfördes. Det som menas med kommersiellt i den här aspekten är att han anlägger ett värde i en arméorganisation och framställer egna trupper doktrinen som överlägsen i krig i förhållande till andra. Denna framställning kommer potentiellt andra härförare få ögonen för vilket ytterligare ökar det implicita värdet.¹⁰⁵ Det blir i slutändan en kommersialisering som övergår i propagandisering av en militärdoktrins förträfflighet över en annan, något man potentiellt skulle kunna kalla för ett kommersiell-ideologiskt historiebruk tillsammans.

3.8 Fursten i Machiavellis Italien

Jag skulle vilja återkoppla till det jag inledde delkapitlet om *Fursten* med. Nämligen sista kapitlets namn och uppmaning.¹⁰⁶ Holman lyfter hur detta är vad han kallar för ett aktivt bruk av historia. Aktiv i den bemärkelsen att den tjänar eller stödjer det politiska tankeprojektet om en större politisk enhet på den italienska halvön. Detta menar han framstår som mest synligt i en av

¹⁰³ Winter, Yves. “The Prince and His Art of War: Machiavelli’s Military Populism.” *Social Research* 81, no. 1 (2014) <https://www.jstor.org/stable/26549606>. s. 165.

¹⁰⁴ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 108.

¹⁰⁵ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf, s. 67-68.

¹⁰⁶ D.v.s “Uppmaning att försvara Italien och befria henne ur barbarernas grepp.” se sidhänvisning under 3.3

Hegels texter, mer bestämt i *On the German Constitution* där Holman vill mena att Hegel tydligt identifierar Machiavellis primära angelägenhet som upprättandet av en oberoende italiensk stat. Holman fortsätter och skriver att då detta är Machiavellis mål enligt Hegel, visar detta på att inte minst *Fursten*, som kan uppfattas som en handbok i makt och tyranni, (och i förlängningen Machiavelli själv) inte alls är en pragmatisk försvarare av tyranni. Snarare en tänkare som söker praktiska tillvägagångssätt för ett italienskt enande. Vidare skriver Holman att det är ett flertal forskare som är överrens om att det är en vanlig tolkning av Machiavellis texter att se tanken om att fylla det "vakuum" som hans samtida Italien var.¹⁰⁷ Det kanske inte är märkligt om jag skulle vilja kalla denna känsla för någon form av proto-nationalism som kanske blir som allra främst tydlig här. Tanken om nationellt enande och ett *Italien* verkar till synes ha förstärkts av det yttre tryck och hot om underkuvning som de övriga europeiska makternas intressen utgjorde. Och det är just detta tryck som utgör kärnan i det existentiella historiebruket. Externa hot eller tryck mot den egna gruppen/staten skapar en förstärkt grupp-känsla. Karlsson skriver att det existentiella historiebruket tenderar att vara privat och lämnar således inte jättetydliga spår kvar efter sig. Vanliga exempel är dagböcker och liknande.¹⁰⁸ Jag skulle dock påstå att *Fursten* är ett sådant här exempel. Exempelvis uppger Karlsson vidare att dessa annars små och personliga minnen kan komma att ta intryck av den större kollektiva historien på ett eller annat sätt. Machiavelli har mycket väl gjort just detta i form av sina texter och i synnerhet *Fursten*. Det existentiella bruket vilar även i förlängningen på olika platser eller i vissa fall samhällen. Det är inte en orimlig tanke, speciellt inte med tanke på Italiens historia, att Machiavelli i någon mån ansåg att landet vilade på minnet av det forna Rom. Riket som en gång enat Italien för att senare raseras och slutligen dö ut under mitten av 400-talet e. Kr. Italien kan i den här aspekten anses vila på det traumatiska minnet av Roms fall.¹⁰⁹ Minnet av Rom är onekligen ett påtagligt och en allt annat än överskådad del av Machiavellis skrifter och *Fursten* är inget undantag i denna bemärkelse.

3.9 Den machiavelliska inkonsekvensen

För att påbörja slutet på undersöknings- och analyskapitlet vill jag nu jämföra de poänger som Machiavelli har försökt föra fram genom *Republiken* och *Fursten*. Innan jag börjar vill jag dock lyfta och diskutera några ord av Holman. Han skriver:

¹⁰⁷ Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History." G.W.F. Hegel, "The German Constitution," in *Political Writings*, ed. Lawrence Dickey and H.B. Nisbet, trans. H.B. Nisbet (Cambridge: Cambridge University Press, 2004)

¹⁰⁸ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf, s. 60.

¹⁰⁹ Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf, s. 60-61.

It is common for readers of Niccolò Machiavelli's political thought to begin their inquiries by noting the diversity of interpretative conclusions that have been drawn regarding his writings, as well as the multitude of oftentimes mutually irreconcilable philosophical and political positions that he has been forced into. It seems that the Machiavellian oeuvre can be deployed in the service of any number of theoretical paradigms.¹¹⁰

Efter att själv ha läst Machiavelli och det mest centrala av forskningsläget tror jag mig förstå bättre vad Holman menar med detta. Exempelvis skriver Maurizio Viroli i sin *Machiavelli* att redan för Machiavellis samtid så skadade författarskapet av *Fursten* hans rykte och anseende som förespråkare för republikanism.¹¹¹ Hans samtida, i synnerhet de rika i Florens såg på *Fursten* som ett facit för hur ledarskapet i staden skulle gå tillväga för att beslagta deras pengar och egendomar. Viroli går vidare med hur idén om att Machiavelli i sig är anti-republikansk eller anti-demokratisk levtt kvar även in i vår tid. Detta till trots flera som menat raka motsatsen. Däribland finner vi Rousseau, som hävdade att *Fursten* och Machiavelli till synes var till för att vägleda kungar och furstar, men har han ändå gjort mycket för att bilda det vanliga folket. Viroli pekar i synnerhet en sak som Rousseau skrev, nämligen att "Machiavellis *Fursten* är republikanernas bok."¹¹² Trots att i synnerhet Rousseau av alla människor, en av upplysningens mest namnkunniga tänkare, har skrivit detta är det fortfarande en vanlig tanke att se Machiavelli som just odemokratisk. Men som Holman skriver finns det också tendenser bland historiker och forskare att tolka Machiavelli på ibland radikalt annorlunda sätt. Den mest uppenbara av dessa är kanske just den om republikanen Machiavelli kontra tyranniförespråkaren Machiavelli. Dessa två dominerande läger har enligt egen uppfattning bildats främst utifrån hur Machiavelli skrivit och uttryckt sig. Detta kring vad som är positivt och negativt inom främst politik med historien som auktoritet för sina uttalanden.

¹¹⁰ Holman, Christopher, *Machiavelli and the Politics of Democratic Innovation [Elektronisk resurs]*, 2018, s. 15.

¹¹¹ Detta är något oklart då *Fursten* publicerades i sin helhet först efter Machiavellis död, potentiellt hade ett antal människor kännedom om vad Machiavelli skrev. Dock uppgavs denna informationen av Roberto di Ridolfi (1531-1612), en florentinsk adelsman. Ridolfi skrev en biografi över Machiavelli som till stor del är baserad på både offentliga och privata dokument. Det är även härifrån vi kan härifrån vi får kännedom om dateringen av *Fursten*: Roberto Ridolfi, *The Life of Niccolò Machiavelli*, trans. Cecil Grayson (London: Routledge & Kegan Paul, 1963), 248.

¹¹² Viroli, Maurizio., *Machiavelli [Elektronisk resurs]*, Oxford University Press, Oxford, 1998, Kap 4, Theory of the Republic s. 114-115.

För citatet av Rousseau se *Contrat social*, bok. III, kap. 6.

Om någon bara läser *Republiken* kommer läsaren onekligen få den mer demokratiska och republikvurmande Machiavelli. Han gör klart utifrån historiska exempel hur ett republikanskt styre utifrån romersk modell är att betrakta som idealet som bör eftersträvas. Flera sådana exempel har nämnts i denna uppsats hittills och avsikten blir nu inte att hamna i repetition men för att minnas ett sådant kan vi se tillbaka till 3.2 om hur det republikanska statsskicket är mer flexibelt än säg ett envælde. Machiavelli drar denna slutsatsen utifrån krigsåren under det andra puniska kriget. Det här exemplet är väldigt talande för den röda tråd som jag vill mig tyckas se att Machiavelli vill föra genomgående i *Republiken*. Machiavelli för en mer krass politisk dialog här, visserligen inom ramen för krig många gånger såsom exemplet ovan, men detta till trots ändå i syftet att påvisa republikers förträfflighet. En enkel spaning som går att göra är att skåda över vad Machiavelli skriver om i sina kapitel. Genomgående i *Bok Ett* skriver han om hur den romerska republiken var beskaffad och vad som gjorde den unik i denna bemärkelse.¹¹³ *Bok Två* tar an en något annorlunda karaktär och blir mer militär i sin jargong men förhåller sig ändå till politiken bakom kriget och hur republiken som sådan påverkade beslut med mera. *Bok Två* är även *Republikens* kortaste del, ungefär hälften så lång som *Bok Ett* och 16 kapitel kortare än *Bok Tre*.¹¹⁴ I *Bok Tre* återgår även Machiavelli till den tidigare nämnda krassa politiska jargong som präglade *Bok Ett*.

I *Fursten* börjar man på riktigt se skillnader i vad Machiavelli valde att skriva om och vad han ansåg viktigt att föra fram. Bara för att nämna ett exempel, utöver dedikationen till Lorenzo de Medici, inleder Machiavelli med orden: "De typer av furstendömen som finns och sätten att erövra dem."¹¹⁵ Machiavelli sätter tonen för vad som kommer vara i fokus; kriget och det militära. Detta mantra är förhärskande igenom hela verket och det militära kombineras med aktörerna i 3.7, nämligen Cesare Borgia och Francesco Sforza. Machiavelli skriver om hur båda dessa kom till makten och hur de sedan försökte befästa och behålla den. Här skriver Machiavelli inte längre om republikens förträfflighet utan snarare vad som gör en furste, vilka egenskaper han ska ha och val som han bör göra. Vurmet för republiken är här långt bort för läsaren. En tanke som dök upp utifrån detta är hur likt Machiavellis lovord om Sforza och Borgia går att jämföra med hans ogillande av Julius Caesar som Plamenatz upplyser om. Egentligen samma egenskaper, virtú, dygder, som anses åtråvärda hos en furste (däribland handlingskraftighet,

¹¹³ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, Bok 1

¹¹⁴ Bok 1, 60 kapitel, Bok 2, 33 kapitel, Bok 3, 49 kapitel

¹¹⁵ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, Kap. 1

flexibilitet m.m) går att applicera lika väl på Caesar såsom Borgia och Sforza. Detta för tankarna till icke-bruket och det historiska skafferi. Machiavelli för ett selektivt historiebruk som i det här fallet är inkonsekvent med hur han skrivit tidigare. För en republiks välmående är män som Caesar ett hot menar Machiavelli. Men hur kommer det sig att Borgia och Sforza ges skuldfrihet men inte Caesar?

En egen förklaring kan ligga i att jämföra ett antal exempel från tidigare. Det första är att Machiavelli skrev tidigare gällande myten om Romulus och Remus att “det är nödvändigt att vara ensam om man vill konstituera en republik.”¹¹⁶ Det andra är att Machiavelli ansåg att diktatorsämbetet var gynnsamt för Rom.¹¹⁷ Slutligen, det tredje exemplet är att man nog bör se omständigheterna kring dessa tre mäns väg till makten tillsammans. Från det här kan man dra den potentiella slutsatsen att Machiavelli respekterar eller rentav kräver handlingskraftighet från, till en början, en individ om man vill ha en god grund för sin stat. Machiavelli menade att Romulus mördade brodern av nödvändighet för en stabil grund. Sforza tog makten i Milano genom sin duglighet, på sitt sätt enväldigt och Borgia förde i slutändan enväldigt styre över sina trupper. Dessa tre kom utifrån på ett sätt. Sforza likt Romulus grundade en dynasti medan Borgia blev oinskränkt i sitt befäl. Detta skiljer dem från just Caesar. När han utropade sig själv till diktator på livstid, gjorde han det på republikens bekostnad. Caesar agerade inom ramen för en redan konstituerad stat. En stat som sades ha anor från Romulus. Rom hade gått från kungadöme till republik. Det fanns lika goda anledningar att tro att Milano skulle kunna göra samma resa. Idén är här att Borgia och Sforza likt Romulus konstituerade något från början där det också krävdes ett envælde. I samma kapitel som det om Romulus skriver Machiavelli också att den som söker att reformera utan hänsyn till tidigare institutioner också behöver vara ensam.¹¹⁸ Dock är det att reformera en *republik* som är det åsyftade. Caesar, menar Machiavelli, mördade republiken i syfte att återgå till ett envælde.

Vad är då den överhängande kopplingen till icke-bruket och historiens skafferi? Jo, den nämnda raden med exempel är ställda mot varandra tecken på den nämnda inkonsekvens vi ser hos Machiavelli. Dock visar det på hur gärna Machiavelli plockar efter behag bland historiens alla berättelser för att göra sina poänger och undviker det som inte passar narrativet. Dock blir denna inkonsekvens och appropriering synlig över tid och speciellt så över flera verk som i detta

¹¹⁶ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 70.

¹¹⁷ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 126-129.

¹¹⁸ Machiavelli, Niccolò, *Republiken*, s. 70-73.

fall blir *Republiken* och *Fursten*. Denna inkonsekvens kan ha sin förklaring i hur Machiavellis samtid såg ut. Det är inte helt klart när *Fursten* faktiskt blev färdigställd då den som nämnt publicerades efter hans död. Det är ändå relativt klart att hävda att *Republiken* i varje fall skrevs först. Detta främst då idén, som idag genom Bismarck är känd under maximen “ändamålen helgar medlen” kan spåras till Machiavellis åsikt i *Republiken* om att det var nödvändigt för Romulus att mörda sin bror. Denna tanke utvecklas senare i *Fursten* då Machiavelli ger sitt svar på frågan huruvida det är bättre att vara fruktad eller älskad. Machiavelli skriver att “svaret är att man skulle vilja vara båda delarna, men eftersom det är svårt att ha de två egenskaperna sida vid sida, är det betydligt säkrare att vara fruktad än älskad om man måste nöja sig med en av egenskaperna.” Han uppger exempelvis att Cesare Borgia ansågs grym och i förlängningen fruktad när han røjde upp åt påven Alexander i Romagna men att “det icke desto mindre ordnade hans grymheter upp Romagna, enade det, gav det fred och skapade lojala undersåtar.”¹¹⁹ Denna tankeutveckling kan som sagt var ha sin förklaring i hans samtid. Italien var skådeplatsen för över 60 år av europeisk stormaktspolitik och följaktligen krig.

Det har nämnts tidigare i uppsatsen men det tåls att påpeka åter. Det är föga förvånande att detta yttre tryck på det egna landet skapar en etnisk eller nationell självbild hos inte minst Machiavelli. Denna existentiella självbild får ett politiskt och ideologiskt uttryck i *Republiken* följt av *Fursten*. Det är inte lika uppenbart i *Republiken* som det är i *Fursten* då det inte finns en lika tydlig uppmaning som i den senare. Men om vi drar oss till minnes det som Holman skrev om att Machiavelli förundras över historiens exempel men även sörjer över den väg historien har tagit, och slår ett och ett ihop så landar vi i en önskan om något mer. Detta “mer” får som nämnt en bokstavlig uppmaning i slutet av *Fursten*. Idealet att sträva efter är i slutändan republiken men vägen dit kan kräva en furste.

4. Sammanfattning, slutsatser och avslutande diskussion

För att sammanfatta uppsatsens analys kommer vi nu återkoppla till den i början formulerade frågeställningen och således även syfte. Syftet var precisera Machiavellis bruk av historien utifrån de nämnda litterära verken genom exempel. Dessa exempel skulle sedan jämföras för att synliggöra möjliga trender eller inkonsekvenser i texterna som kunde ge antydning om vilka

¹¹⁹ Machiavelli, Niccolò, *Fursten*, s. 118-119.

poängar som försöker föras fram. Detta syfte har försökt uppnås genom frågeställningen som var:

- Hur använder sig Machiavelli av historia i *Fursten* och *Republiken*?
- I vilka sammanhang använder sig Machiavelli av historiebruk för att stödja sina slutsatser?
- Vad är den poäng eller poängar, om några, som Machiavelli försöker göra?

Som en påminnelse, dessa frågor ställdes som nämnt med Karlssons teori om historiebruk som teoretisk bakgrund. Vidare har dessa även analyserats genom kvalitativ textanalys såsom den framställs av Berglund och Ney. Emfas har i metodologin lagts på att vara "ute efter information som textens upphovsgivare inte alls tänkt förmedla," eller går det att utläsa känslor, tankar eller åsikter bakom det som står? Finns det sådant som Machiavelli i sitt ordval valt att lägga emfas på och vad har undvikits att säga exempelvis.¹²⁰ Med denna påminnelse ur vägen kan vi gå vidare med att börja sammanfatta slutsatser som dragits utifrån frågeställningen.

Gällande den första delfrågan i hur Machiavelli använder sig av historia i *Fursten* och *Republiken* går det att säga främst två saker: den är enklaste men samtidigt svåraste frågan att besvara. Man hade kunnat nöja sig med att endast konstatera att Machiavelli flitigt plockar exempel hos framförallt Livius historieskrivning och pedagogiskt för en politisk, ideologisk och existentiell dialog i syfte att stödja slutsatser. Men då hade man mer kommit in i att sammanfatta svaret på den andra delfrågan, alltså i vilka sammanhang Machiavelli använder sig av historien. Så för att svara på första frågan behöver vi samtidigt besvara den andra. Alltså, Machiavelli brukar historia på ett argumentativt sätt för att stödja sina slutsatser genomgående genom båda verken och det rör sig om, som nämnt, av primärt politiska, ideologiska och existentiella bruk av historien. I *Republiken* sker detta främst genom att marknadsföra det republikanska statskicket över andra för att visa på dess styrkor, i inte minst under kris, som den går triumferande ur. Detta exemplifieras som bäst i det nämnda exemplet om Soderini, som valts till *Gonfaloniere di Giustizia* på livstid i Florens. Med livstidsmandatet tappades flexibiliteten och republikens styrka försvann. Detta kontrasteras kort hur Rom bytte ut sin för stunden olägliga befäl. Jag skulle vilja kalla det för en form av retroaktiv appropriering som i sig blir ett ideologiskt laddat bruk av historien. Nyanserna faller, eller medvetet väljs bort i syftet att göra en poäng. Bakom orden kan

¹²⁰ Berglund, Louise & Ney, Agneta, *Historikerns hantverk: om historieskrivning, teori och metod*, s. 159-161.

man spekulera kring om det finns tankar om stolthet hos Machiavelli. Han var trots allt ett barn av sin tid, född i en republik. Han var sannolikt präglad av republikens ideal av denna anledning.

Ett problem dyker upp när vi blandar in *Fursten* i resonemanget då den skiljer sig ifrån dess föregångare. Jag vill dock uppehålla att man behöver läsa *Fursten* tillsammans med *Republiken* för att förstå helheten som båda utgör. I *Fursten* så blir Machiavelli till synes mer auktoritär och detta präglade hans rykte. Men i enlighet med metoden så kan man utläsa något mer än att Machiavelli bytt åsikt, särskilt då man såg på läget i Italien. I *Fursten* uttrycks snarare en nödlösning som inte alls ställs som motsats till republikanskt styre. Rent spekulativt kan denna nödlösning ha fötts ur en känsla av frustration eller desperation att någon skulle ta till vapen. Det som menas med att *Fursten* inte ställs emot *Republiken* blir som mest synligt i den redan nämnda myten om Romulus och behovet av envælde, tätt följt av Sforza och Borgia. Även tidigare forskning pekar mot att Machiavelli inte var auktoritär på något annat sätt än hans samtida republikaner. Som Plamenatz påpekade har bland annat Rousseau ansett att Machiavelli var republikanskt lagd även i *Fursten*. Holman och Winter är inte lika klara på huruvida man kan klassa Machiavelli som det ena eller det andra. Båda verkar vara under uppfattningen att det finns ett pluralistiskt sätt att tolka Machiavelli, där den mer demokratiska är en i mängden, men ändå en av större hävd.¹²¹

För att återgå till frågorna, hur använder sig Machiavelli av historia i *Fursten* och *Republiken* och i vilka sammanhang använder sig Machiavelli av historiebruk för att stödja sina slutsatser? Tillsammans läst blir båda verken inte bara en bok om republikens förträfflighet och hur man kommer till makten. Tillsammans skapar båda böckerna en serie av argument för vad som både krävs för att grunda en republik, vad som krävs för att hålla den men också hur man militärt och politiskt försvarar dess friheter. Machiavelli gör detta i sammanhanget av att spegla liknande händelser under antiken till sin egen tid för att visa på hur historien håller svaret. Med detta med sig leder detta in till svaret på den tredje och sista delfrågan, nämligen vad som var hans poäng eller poänger. Detta är spekulering utifrån materialet men ligger i linje med vad som sagts i tidigare forskning, men den övergripande poängen jag vill se att Machiavelli försöker göra utifrån båda verken är att argumentera för en oberoende Italiensk stat. I *Republiken* visar Machiavelli på statsskickets struktur och modell medan han i *Fursten* visar hur man i värsta fall

¹²¹ Plamenatz, J. P., Philp, Mark. & Pelczynski, Z. A, Machiavelli: an Egalitarian.
Viroli, Maurizio. *Machiavelli*, Kap 4, Theory of the Republic.
Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History."

behöver agera för att uppnå detta ändamål. En sekundär poäng som jag vill mig se Machiavelli försöka göra knyter åter an till det han säger om att förundras över historien. Han verkar vilja peka på vad historien har att lära oss och att många inte tar den chansen. Såsom alla de furstar han ansåg okritiskt menade att pengar var krigets nerv när han istället pekar på att sådant inte var fallet. Jag håller med Holman som menar att Machiavelli använder historia kritiskt och reflekterar det mot sin egen tid vilket i sin tur skapar en approprierande effekt där man förstår sin egen samtid mot antiken som bakgrund.¹²²

Uppsatsens överhängande resultat kan sägas ligga i linje med sedan tidigare publicerad forskning samtidigt som man kan säga att den inte gör det. Detta säger jag då det ligger i linje med den överhängande frågan om Machiavellis faktiska intentioner. Vi kan omöjligt veta vad som Machiavelli faktiskt menade då han aldrig klarlagt det själv för eftervärlden, därav denna eviga fråga. Jag ligger i linje med den delen av forskningen som vill sig kunna se den mer demokratiska öppningen hos Machiavelli då även jag likt inte minst Holman, Winter och fler som Plamenatz nämner då man kan se en kronologi från *Republiken* in i *Fursten*. Som sagt avviker jag även ifrån forskning då vissa anser att republikanen Machiavelli försvann i och med *Fursten*. Borgia och Sforza, hans ideala furstar hade egentligen inga anledningar annat än agera efter eget intresse. Det är alltså föga förvånande om man ser till Machiavellis prisande av dessa två som tecken på att han är mer auktoritär än egalitär. Rent spekulativt skulle man som, Holman påpekar, mena att det finns en trend bland historiker i gemen att försöka hitta Machiavellis faktiska intentioner. Genom att i praktiken läsa in sig på djupet av den machiavelliska kanonen för att försöka hitta kärnan och därmed urintentionen kan historiker i min mening omedvetet applicerat sin egen syn på Machiavelli när man kommit fram till sina resultat.

Det är rentav möjligt att även jag fallit för detta i och med min metod och teori. Kärnan i textanalysen är i mångt och mycket att läsa det implicerade, det dolda, mellan raderna eller rentav det som inte skrivs alls. I och med detta kan jag i applikationen av teorin där jag försökt utröna bruk av historien i olika syften spekulerat *för långt*. Det är dock en närapå oundviklig brist med metoden i sig, men med bristen medkommer även fördelar. Det är utifrån spekulation av materialet inom ramarna av teorin (som i detta fall är historiebruk) som nya infallsvinklar och rön föds. Med detta sagt ska det sägas att såhär mot slutet att den använda metoden kunde kompletteras med hermeneutisk metod. Detta då Machiavellis verk är starkt anknutna till den

¹²² Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History."

tiden de skrevs. Böckerna är präglade av sin tid och när jag satt och läste och försökte skapa en förståelse över olika aktörer, såsom Sforza, hade det gynnat arbetet om jag haft en större inläst kunskap om egentligen hela perioden 1400 till cirka 1600. Anledningen till att det inte blev på detta sätt är främst på grund av den tid som funnits till förfogande inte hade varit tillräcklig för att göra en period på drygt 200 år rättvisa. Detta trots att båda Machiavellis verk skrevs tidigt 1500-tal inser jag att en djup förförståelse hade varit av ytterst stor fördel.

I teoridelen funderade jag på om något kunde kompletterat Karlssons teori. Jag ser en potential i att på något vis ha infogat strukturalism eller poststrukturalism. Gissningsvis hade dock frågeställningen varit i behov att omformuleras då uppsatsens fokus hade behövt ligga mer på samtiden böckerna skrevs för att ge teorin rättvisa. I sin helhet anser jag dock att den valda metoden och teorin som applicerats fungerat väl för det utskrivna syftet och den har gett möjligheten att på ett mer eller mindre tillfredsställande sätt besvara de frågor som lagts fram.

5. Käll- och litteraturförteckning

Beard, Mary, S.P.Q.R.: A History of Ancient Rome

Berglund, Louise & Ney, Agneta, Historikerns hantverk: om historieskrivning, teori och metod, 1. uppl., Studentlitteratur, Lund, 2015.

Edmund E. Jacobitti, "The Classical Heritage in Machiavelli's Histories: Symbol and Poetry as Historic Literature," The Comedy and Tragedy of Machiavelli: Essays on the Literary Works, ed. Vickie B. Sullivan (New Haven: Yale University Press, 2000)

Encyclopedia Britannica, "Peace of Lodi." <https://www.britannica.com/event/Peace-of-Lodi>,

Gilbert, Felix, "The Concept of Nationalism in Machiavelli's Prince," Studies in Renaissance 1 (1954)

G.W.F. Hegel, "The German Constitution," in Political Writings, ed. Lawrence Dickey and H.B. Nisbet, trans. H.B. Nisbet (Cambridge: Cambridge University Press, 2004)

Holman, Christopher, Machiavelli and the Politics of Democratic Innovation [Elektronisk resurs], 2018

Holman, Chris. "Machiavelli's Constellative Use of History." Theory & Event 19, no. 2 (2016) muse.jhu.edu/article/614369.

Karlsson, Klas-Göran & Zander, Ulf (red.), Historien är nu: en introduktion till historiedidaktiken, 2., [uppdaterade och bearbetade] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2009.

Machiavelli, Niccolò, Fursten, [Ny utg.], Natur & kultur, Stockholm, 2009

Machiavelli, Niccolò, Republiken: diskurser över de tio första böckerna av Titus Livius

Najemy, John M., A history of Florence 1200-1575, Blackwell, Oxford, 2006,

Nationalencyklopedin, Italien.

<http://www-ne-se.ludwig.lub.lu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/italien>, Renässansens statssystem (1380-1525)

Nederman, Cary, "Niccolò Machiavelli", 6. The Discourses on Livy: Liberty and Conflict

Plamenatz, J. P., Philp, Mark. & Pelczynski, Z. A., Machiavelli, Hobbes, and Rousseau [Elektronisk resurs], Oxford University Press, Oxford, 2012.

Schmidt, Ronald J., Reading politics with Machiavelli, Oxford University Press, New York, NY, 2018

Shaw, Christine, Mallet, Michael, The Italian Wars 1494-1559, Routledge, 2018

Skinner, Quentin , Machiavelli: a very short introduction [Elektronisk resurs], Oxford University Press, 2000

The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Summer 2022 Edition), Edward N. Zalta (ed.), <https://plato.stanford.edu/archives/sum2022/entries/machiavelli/>

Viroli, Maurizio., Machiavelli [Elektronisk resurs], Oxford University Press, Oxford, 1998

Winter, Yves, "Plebeian Politics: Machiavelli and the Ciompi Uprising," Political Theory 40, no. 6 (2012) <http://www.jstor.org/stable/41703099>.

Winter, Yves. "The Prince and His Art of War: Machiavelli's Military Populism." Social Research, vol. 81, no. 1, 2014, pp. 165–91, <https://www.jstor.org/stable/26549606>.